

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
RÍMSKOKATOLÍCKA CYRILOMETODSKÁ
BOHOSLOVECKÁ FAKULTA

STAROSTLIVOSŤ CIRKVI O CHORÝCH USKUTOČŇOVANÁ
V LITURGI

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Nitra 2022

Bc. Martin Ligač

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
RÍMSKOKATOLÍCKA CYRILOMETODSKÁ
BOHOSLOVECKÁ FAKULTA

STAROSTLIVOSŤ CIRKVI O CHORÝCH USKUTOČŇOVANÁ
V LITURGI

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Študijný program: Katolícka teológia
(Jednoodborové štúdium, magisterský I, II. st., denná forma)

Študijný odbor: Teológia

Katedra: Katedra praktickej teológie

Školiteľ: ThLic. Anton Ďatelinka, PhD.

Nitra 2022

Bc. Martin Ligač

Univerzita Komenského v Bratislave
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Bc. Martin Ligač
Študijný program: katolícka teológia (Jednoodborové štúdium, magisterský I.II. st., denná forma)
Študijný odbor: teológia
Typ záverečnej práce: diplomová práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Starostlivosť Cirkvi o chorých uskutočňovaná v liturgii
The Church's Care of the Sick in the Liturgy

Anotácia: Keď sa Cirkev stará o chorých, preukazuje tým službu samému Kristovi v trpiacich údoch jeho tajomného tela a keď nasleduje príklad Pána Ježiša, ktorý "chodil, dobre robil a uzdravoval všetkých" (Sk 10, 38), plní jeho príkaz starať sa o chorých (porov. Mk 16,18).
Cirkev dokazuje túto starostlivosť nielen tým, že chorých navštevuje, ale aj tým, že im sviatosťou pomazania poskytuje úľavu, Eucharistiou ich posilňuje jednak počas choroby a jednak v nebezpečenstve smrti, a napokon, že sa za nich modlí a v posledných chvíľach života ich osobitnými modlitbami odporúča Bohu.

Školiteľ: ThLic. Anton Ďatelinka, PhD.
Oddelenie: RKCMBF.KPT - Katedra praktickej teológie
RKCMBF vedúci katedry: prof. ThDr. Marian Šuráb, PhD.

Dátum zadania: 18.11.2019

Dátum schválenia: 25.09.2020

prof. ThDr. Marian Šuráb, PhD.
vedúci katedry

.....
študent

.....
školiteľ

POĎAKOVANIE

Ďakujem svojmu školiteľovi **ThLic. Antonovi Ďatelinkovi, PhD.** za konzultácie, odbornú pomoc, poskytnutie literatúry, čas, obetavosť, ktorú mi poskytoval počas písania diplomovej práce.

ABSTRAKT

Abstrakt v slovenskom jazyku:

Meno a priezvisko:	Bc. Martin Ligač
Názov práce:	Starostlivosť Cirkvi o chorých uskutočňovaná v liturgií
Škola, fakulta, katedra:	Univerzita Komenského v Bratislave, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Katedra praktickej teológie
Školiteľ:	ThLic. Anton Ďatelinka, PhD.
Stupeň odbornej kvalifikácie:	Magister, v skratke Mgr.
Miesto a rok:	Nitra, 2021
Počet strán:	82

Medzi sviatosťami prvých storočí má významné miesto v Cirkvi sviatosť pomazania chorých. Cirkev sa stará o ľudí, chorých a trpiacich a tým preukazuje službu samému Kristovi. Cirkev dokazuje túto službu mnohými spôsobmi, a tým plní jeho príkaz starať sa o chorých. Chorých navštevuje a poskytuje im úľavu vo sviatosti pomazania chorých, Eucharistiou, a tak ich posilňuje v chorobe a jednak v nebezpečenstve smrti. Modlí sa za nich, a tak ich odporúča Bohu v ťažkých chvíľach ich života. Diplomová práca je rozdelená do troch kapitol. Témy jednotlivých kapitol sú zvolené tak, aby bola zachovaná kontinuita práce s cieľom podať komplexný pohľad na danú tému „Starostlivosť cirkvi o chorých uskutočnená v liturgií“.

Kľúčové slová: choroba, utrpenie, sviatosť pomazania chorých, posvätný olej, viaticum, modlitba

ABSTRACT

Abstract in English:

Name and surname:	Bc. Martin Ligač
The title of the thesis:	The Church's Care of the Sick in the Liturgy
School, faculty, department: in Bratislava, Roman-Catholic Cyrillus-Methodias theological faculty, Department of practical theology	Comenius University
The instructor:	ThLic. Anton Ďatelinka. PhD.
The degree of the expert qualification:	Magister, Mgr.
Place and year:	Nitra, 2021
Number of the pages:	82

Among the sacraments, the sacrament of the anointing of the sick has an important place in the Church for the first centuries. The Church cares for people, the sick and the suffering, and thus shows service to Christ himself. The Church proves this ministry in many ways, and thus fulfills his command to care for the sick. He visits the sick and gives them relief in the sacrament of anointing the sick with the Eucharist, and thus strengthens them in sickness and in danger of death. He prays for them, and so he recommends them to God in the difficult moments of their lives. The diploma thesis is divided into three chapters. The topics of the individual chapters are chosen so as to maintain the continuity of work in order to provide a comprehensive view of the topic "The Church's care of the in the liturgy."

Key words: sickness, suffering, sacrament of anointing of the sick, sacred oil, viaticum, prayer

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som túto magisterskú prácu vypracoval samostatne, vedený radami a usmerneniami môjho školiteľa **ThLic. Antonova Ďatelinku, PhD** a s použitím odbornej literatúry, ktorú som uviedol v zozname bibliografických odkazov.

V Nitre 16. apríla 2022

.....

Bc. Martin Ligač

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 NOVOZÁKONNÉ SVEDECTVO O STAROSTLIVOSTI CHORÝCH.....	11
1.1 SVEDECTVO EVANJELÍ O UZDRAVOVANÍ JEŽIŠA KRISTA	12
1.2 PŮVOD SVIATOSTI POMAZANIA CHORÝCH.....	15
1.3 DŮVOD EXISTENCIE SVIATOSTÍ POMAZANIA CHORÝCH AKO NÁSTROJ UZDRAVENIA ..	18
1.4 MOC UZDRAVOVAŤ	20
1.5 ŠPECIFIKUM POMAZANIA CHORÝCH AKO UZDRAVUJÚCEJ SVIATOSTI.....	21
2 HISTORICKÝ VÝVOJ POMAZANIA CHORÝCH A SÚČASNÁ PRAX.....	24
2.1 MODLITBA ZA CHORÝCH A POMAZANIE PRED II. VATIKÁNSKYM KONCILOM	24
2.2 MODLITBA ZA CHORÝCH A OLEJ NA POMAZANIE PRED TRIDENTSKÝM KONCILOM	30
2.2.1 Posvätný olej chorých v prvých storočiach	32
2.2.2 Posvätný olej po Karolínskom období.....	41
2.2.3 Obrad posledného pomazania.....	45
2.2.4 Kresťanská služba chorým.....	56
2.2.5 Rituály od 13. do 20. storočia.....	65
2.2.6 Pomazanie chorých na Tridentskom koncile a aplikácia jeho ustanovení.....	66
2.3 MODLITBA ZA CHORÝCH A POMAZANIE PO II. VATIKÁNSKOM KONCILE.....	67
2.3.1 II. Vatikánsky koncil a rituál Pavla VI.	67
2.3.2 Sviatosť pomazania chorých v Sacrosanctum consilium.....	68
2.3.3 Radšej „pomazanie chorých“ ako „posledné pomazanie“	68
2.3.4 Sviatosťné znamenia	69
2.3.5 Nový rituál.....	71
2.3.6 Staršia forma v dnešných časoch.....	72
3 STAROSTLIVOSŤ CIRKVI O CHORÝCH V OSTATNÝCH LITURGICKÝCH SLÁVANIACH.....	74
3.1 VIATIKUM	74
3.2 ODPUSTKY	75
3.3 MIMORIADNE OKOLNOSTI.....	76
ZÁVER	78
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	80

ÚVOD

Kristus sa počas svojho pozemského života stretával aj s chorobami, bolesťami a utrpením ľudí. Chorých uzdravoval, trpiacich potešoval. Svojím vzťahom k chorým a umierajúcim prejavoval nezištnú lásku Boha k človeku. O kresťanskom prejave lásky a úcty k ťažko chorému a zomierajúcemu človeku, svedčia mnohé príbehy z biblie. Utrpenie a choroba vždy patrili k najväznejším problémom, ktoré podrobujú ľudský život skúške. V chorobe človek skusuje svoju bezmocnosť, svoje obmedzenia a svoju konečnosť.

Pre kresťanov je choroba príležitosťou uvedomiť si v konkrétnej situácii Božiu prítomnosť a spoznať Božiu vôľu. Je ťažké ju prijať. Ochota prijať Krista je zároveň i ochotou pre prijatie zložitej životnej situácie. Je dobré si uvedomiť, že v chorobe môžeme Pánu Bohu otvoriť celé svoje srdce, dať priechod všetkým svojim pocitom a neskrývať svoje slabosti a slabosť svojej viery. Chorý človek v terminálnom štádiu môže Bohu vyjadriť svoju vďaku za všetko, čo doterajšom živote dostal. Môže mu však vyjadriť aj všetok svoj strach, svoje obavy a vzbury pred bezprostrednou smrťou a odlúčením od svojich drahých.

Diplomová práca je rozdelená do troch kapitol. Zaoberá sa vývojom učenia o sviatosti pomazania chorých od doby prvej Cirkvi až po súčasnosť. Počas storočí dochádzalo k podstatným zmenám v chápaní a vysluhovaní tejto sviatosti. Markantná je taktiež zmena samotného názvu, už nie „posledné pomazanie“, ale „pomazanie chorých“. Témy jednotlivých kapitol sú zvolené tak, aby bola zachovaná kontinuita práce s cieľom podať komplexný pohľad na danú tému: „Starostlivosť cirkvi o chorých uskutočnená v liturgii“. V situácii dnešnej doby, kde sa silne propagujú trendy hľadanie ciest k uzdraveniu, považujem diskusiu o sviatosti chorých za veľmi potrebnú.

V prvej kapitole poukazujeme na novozákonné svedectvo o starostlivosti chorých a pôsobenie Ježiša Krista a jeho správanie sa voči chorým a trpiacim. Vychádzame z príbehov evanjelií, kde pre nás hlavným biblickým textom je list apoštola Jakuba ako o prvej biblickej zmienke sviatosti pomazania chorých, taktiež chceme poukázať na Ježišovu motiváciu prečo to robí, kvôli komu to robí. Samozrejme vždy so zreteľom na otca.

V druhej kapitole poukazujeme na historický vývoj pomazania chorých v prvých storočiach. Kapitola je rozdelená do dvoch základných celkov pred II. Vatikánskym koncilom a po ňom. Tým chceme poukázať nato, že Cirkev už od prvých storočí preukazovala záujem o chorých a trpiacich. Tento záujem sa samozrejme po mnohých storočiach vyvíjal.

V poslednej kapitole chceme aspoň v krátkosti upriamiť pozornosť na ostatné liturgické slávenia, ktorými cirkev prejavovala a prejavuje starostlivosť o chorých a trpiacich, či už ide o viatikum ako vlastnej sviatosti umierajúceho. Našou úlohou teda je preukázať, že Cirkev tu vždy bola, je a bude pre chorých a trpiacich.

1 NOVOZÁKONNÉ SVEDECTVO O STAROSTLIVOSTI CHORÝCH

Keď Ježiš chodil po zemi, jeden z jeho najbežnejších spôsobov ohlasujúcich príchod Božieho kráľovstva bolo prostredníctvom liečiteľských činov. Napríklad zhruba polovica Markovho evanjelia je tvorená príbehmi o liečení. Pri uzdravovaní chorých Ježiš ohlasoval moc, lásku a Božiu prítomnosť v našom strede. Jeho uzdravenia boli znaky príchodu Božieho kráľovstva do dejín ľudstva. Boli to veľavravné znamenia pre starých ľudí, ktorí často spájali choroby so zlom. Ježiš tiež poveril svojich učeníkov, aby vyšli a uzdravili chorých a po jeho smrti a vzkriesení pokračovali v liečiteľskej službe ako to dokazujú Skutky apoštolov. Od samého začiatku je teda Cirkev zapojená v službe chorým a zomierajúcim. Po celé storočia kresťanské spoločenstvo vždy vyjadrovalo starostlivosť o chorých liturgickou modlitbou a skutkami služby. Cirkev založila nespočetné množstvo nemocníc pre chorých a hospicov pre umierajúcich viac ako ktorákoľvek iná organizácia v histórii ľudstva.

V kontexte tejto rozsiahlej služby ľuďom trpiacim rôznymi druhmi zdravotnej indispozície má svoje miesto sviatosť pomazania chorých. Spôsob, akým Cirkev používala túto sviatosť, vykazuje počas svojej histórie výrazne odlišnosti. Spoznanie tejto histórie je dobrý prvý krok v pokuse o pochopenie úplného významu tohto pojmu sviatosť a jej správne používanie v súčasnosti. To môže pomôcť znížiť zmätok okolo pomazania, ktorý je stále zjavný u mnohých dnešných ľudí. Zaiste, zmätok je pochopiteľný, pretože Druhý vatikánsky koncil a následná reforma sviatostí urobila významný posun v našom chápaní sviatosti pomazania. Koncil sa zmienil vo svojej konštitúcii o posvätnéj liturgii že túto sviatosť možno správnejšie nazvať pomazaním chorých a zdôraznil, že nie je vyhradený iba tým, ktorí sú na mieste smrti. Týmto sa označil začiatok a obnovenie pôvodného chápania tejto sviatosti a to procesom, ktorý bol podporený novým obradom pomazania v roku 1972. Táto sviatosť sa už nevolá „posledné pomazanie“ a okrem pomazania chorých a posunu v mene naznačuje obrovský posun v pastoračnej praxi i v teológii sviatosti.¹

---

¹ LAWRENCE, E. : *Understanding sacraments today*. Liturgical press : MINNESOTA, 2006, s. 77 – 78.

1.1 SVEDECTVO EVANJELIÍ O UZDRAVOVANÍ JEŽIŠA KRISTA

V evanjeliách nájdeme asi dvadsať prípadov uzdravení a exorcizmov a ešte ďalší sumárne odkazy na uzdravení.² Bibliisti uvádzajú, že príklady pôsobi typizovane a majú podobu legendy, napriek tomu však historicko-kritickou metódou dosvedčujú, že texty neboli do evanjelií pridané dodatočne.³

Evanjeliové rozprávanie o zázrakoch má oproti iným zdrojom svoje špecifikum, a tým je viera⁴ Evanjelia hovoria o tom, že pokiaľ Ježiš uzdravuje, tak tých, ktorí žiadajú s úprimným srdcom alebo aspoň nedokonalou vierou.⁵ Samotná viera nie je samotnou „mocou zázraku“, ale jej predpokladom. Joachim Gnilka je presvedčený, že pre zázračné uzdravenie nieje dôležitá len viera toho, komu je poskytnutá pomoc, ale aj viera Ježišova, interpretovaná ako jedinečná otvorenosť voči Bohu. Viera v uzdravenie je v tomto pohľade niečím viac, než len obyčajnou dôverou v Kristovu uzdravujúcu moc; vyžaduje účasť na viere Ježišovej.⁶

Evanjelisti popisujú zázraky uzdravenia vždy pod zorným uhlom kristológie. Stav choroby a priebeh uzdravenia popisuje predovšetkým Lukáš. Jeho charakteristika uzdravujúceho Ježiša je usmerňovaná pohľadom na neho ako na veľkého dobrodinca ľudu a eschatologického proroka a choroba je u Lukáša tesne spojená s pôsobením Zlého.⁷

Marek, ďalší z evanjelistov, vystihuje Ježiša v celej jeho poníženosti, ako nepoznaného a neuznaného Božieho Syna, preto i uzdravovanie od Ježiša znázorňuje ako dvojstupňové, no nemyslí tým zároveň nedostatok Ježišovej zázračnej moci.⁸³ Kristove zázraky Marek

² Mt 8,5-13; 9,27-31; 9,32-34; Mk 1,23-28; 1,29-31; 2,1-12; 3,1-6; 5,1-20; 5,25-34; 7,24-30; 7,31-37; 8,22-29; 9,14-29; 10,46-52; Lk 13,10-17; 14,1-6; 17,11-19; 22,51; Jn 5,1-9; 9,1-12

³ GNILKA, J. *Ježiš Nazaretský – poselství a historie*, s. 106-107.

⁴ GNILKA, J. *Ježiš Nazaretský – poselství a historie*, s. 112-113.

⁵ Veria buď samotný chorí (Mt 8,2; 9,27-30; 20,30-34; Mk 10,46-52; L 17,11-14; 18,35-43) alebo častejšie Ježišovi učeníci alebo vyznávači (Mt 4,24; 8,14-15; 14,35-36; 15,29-30; 17,14-18; Mk 2,3-5; 5,23; 6,55-56; 7,24-30; 7,32; 8,22; Lk 7,2-4; J 4,50)

⁶ GNILKA, J. *Ježiš Nazaretský – poselství a historie*, s. 118; 121.

⁷ Lk 1,64; 4,35; 4,38; 8,27.29.44.55; 9,39; 13,11; 13,16; 14,2

znázorňuje ako znamenie boja proti mocnostiam zla, preto sa orientuje hlavne na exorcistický charakter uzdravenia. Uzdravenie z choroby je tak prejavom porazenía zla.⁸⁴

Podľa výkladu Joachima Gnily synoptické evanjeliá zdieľajú vieru v démonov so širokým okolím antického sveta, pôsobenie démonov ale nedávajú do súvislosti s hriechom. Démoni spôsobujú škody na zdraví a duši. Evanjeliá ale rozlišujú: terapeut má dočinenie s pôsobením démona a exorcista s démonom samotným.⁸ Ježišovi poslucháči, ktorí nemajú mentalitu moderného človeka ho buď zatracujú—pretože zázraky vykladajú ako činnosť diabla—alebo vidia v nevysvetliteľnom uzdravení zázračné pôsobenie Boha a padajú pred Ježišom na kolená.⁹

Všetky evanjelia vykresľujú Ježišovu prax uzdravovania v sobotu.¹⁰ Zaujímavé je, že sobotné uzdravenie sa odohrávali bez predchádzajúcej prosby alebo prejavu viery chorého či kohokoľvek iného z iniciatívy samotného Ježiša. Ctirad Václav Pospíšil sobotné uzdravovanie interpretuje ako prejav Ježišovej solidarity, ktorou na seba vzal naše choroby, slabosti, previnenia, zranenia a smrť. Ježišovo telo ležalo v hrobe taktiež v sobotu, takže uzdravovanie v tento deň týždňa naznačovalo, aká je budúca cena a taktiež hodnota týchto liečiteľských zázrakov. Uzdravenie má teda eschatologický rozmer predzvesti plnosti spásy a slobody človeka.¹¹

Liečenie hodnotíme ako typickú činnosť pre Ježiša; jeho starostlivosť o chorých tvorí *kontext hlásania evanjelia* a je súčasťou jeho programu predneseného v Nazarete.¹² Hlásanie evanjelia je prvoradé, ale oboje patrí k sebe, pretože oboje je prejavom Božieho kráľovstva.¹³ Zázraky plnia úlohu znamení prichádzajúceho Božieho kráľovstva a fyzické

---

⁸ GNILKA, J. *Ježiš Nazaretský – poselství a historie*, s. 109-110.

⁹ GNILKA, J. *Ježiš Nazaretský – poselství a historie*, s. 105

¹⁰ Mt 12,8-14; Mk 3,1-6; Lk 6,6-10; 13,10-17; 14, 1-6; Jn 5,1-9; 9,1-7.

¹¹ POSPÍŠIL, C. V. *Ježiš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 100-101.

¹² Lk 4,18-27

¹³ Lk10,11.

uzdravenie je počiatkom spasenia. Plnosti sa tu dosahuje na rovine duchovnej, ktorá uchopí zmysel zázraku, skrze vieru sa prijíma vnútorné uzdravenie a získava nový život.¹⁴

Keď Scarano reflektuje Ježišov vzťah k chorým, všíma si jeho motívy. Nikdy u neho nejde o podľahnutie pokušeniu moci, ale predovšetkým o postoj milosrdnej a horlivej lásky, ľútosti, pokory a citlivosti. Tieto akty nie sú prejavom filantropie, ale sú usmerňované základným poslaním Ježiša priniesť ľuďom evanjelium a plniť Otcovu vôľu, Božiu službu v sile a moci Ducha Svätého. Kristus sa tu naplno prejavuje vo svojom ľudstve, ale aj vo svojej božskej moci.¹⁵

Ježišov štýl uzdravovania je osobitý, jedinečný a nápadne jednoduchý. Výnimočne sa uzdravenie odohráva ako dôsledok bezprostredne predchádzajúcej modlitby, ojedinele Ježiš využíva medicínske praktiky alebo prostriedky, nikdy nepredkladá lacnú útechu.¹⁶ Veľmi často uzdravuje obyčajným rozkazom, stačí jeho liečivé slovo. *Zázrak a slovo* súvisia, pretože uzdravenie má byť vyhodnotené ako výsledok väzby na posolstvo o Božom kráľovstve. Slovo má prednosť pred dotykom alebo účelovými manipuláciami a inými gestami.¹⁷ Napriek tomu ani slovo nie je nutné vždy, pretože Ježiš je zvrchovaným pánom.

V niektorých prípadoch Ježiš využíva tzv. terapeutické gestá: dotyk človeka, dotyk chorej časti, vkladanie rúk, uchopenie za ruku, potrenie očí slinou a vkladanie rúk, potrenie očí blatom so slinou.¹⁸ Ježiš využíva gestá a symboly, ktoré sú mnohokrát považované za pohanské. Ukazuje, že mu záleží na tom, čo je ľudské, hoci je to nedokonalé, že mu nie sú ľahostajné vonkajšie gestá a ľudské predstavy. Pre budúcu sviatostnú prax má tento Ježišov postoj ďalekosiahly význam. Jeho služba uzdravovania je vzorom a meradlom pre všetkých veriacich a k nej nabáda i učeníkov a apoštolov.¹⁹ Skrze nich Ježiš ďalej pokračuje v starostlivosti o chorých a trpiacich a kresťanstvo ako náboženstvo

---

¹⁴ Lk 5,12-26; 17,11-19

¹⁵ SCARANO, A. Ježišův vzťah k nemocným. *Communio*, 2008, roč. XII, č. 1, s. 16-19.

¹⁶ Jn 11,41-42; Mk 8,22-23.

¹⁷ GNILKA, J. *Ježiš Nazaretský – poselství a historie*, s. 116; 121.

¹⁸ Mk 1,41; Mt 9,29; Lk 22,51; Lk 13,12; Mk 1,31; Mk 8,23; Jn 9,6.

¹⁹ Mt 10,1-11; Mt 25,31-46; Lk 10,30-37; Lk 6,19-31; Lk 9,1-6; Lk 10,1-12.

uzdravenia v nej nachádza jednu zo svojich najväčších úloh. Starostlivosť o chorých bude vždy v Cirkvi podriadená základnej spásonosnej misii a moc uzdravovať bude učeníkom pridelená len v kontexte širšieho misijného poslania.

Početné zázračné uzdravenia, o ktorých sa rozpráva v evanjeliách, odhaľujú Ježišovu pozornosť voči chorým. Evanjeliá vzhľadom k nim častokrát zdôrazňujú okrem telesného aspektu aj ich duchovné dobro: vieru, odpustenie hriechov. Ježiš dáva účasť na svojej moci nad chorobami dvanástim apoštolom pre ich verejné pôsobenie a prikazuje im uzdravovať nemocných. Keď sa následne Marek vyjadruje k tomuto poslaniu, nezabúda spomenúť aj istý detail: „Oni šli a hlásali, že treba robiť pokánie. Vyhnali mnoho zlých duchov, pomazali olejom veľa chorých a uzdravovali“ (Mk 6,12-13). Aplikované mazania olejom za účelom uzdravenia bolo bežné v Palestíne a na stredomorskom území. V tomto Markovom úryvku je pomazanie olejom spájané s výnimočne podivuhodnými uzdraveniami, akým je aj vyhánanie zlých duchov. V takomto kontexte pomazanie olejom naberá aj symbolický význam, a nepredstavuje len akúsi aplikáciu lieku, ktorý vo svojej obmedzenosti zaberá len v určitých prípadoch.²⁰

1.2 PÔVOD SVIATOSTI POMAZANIA CHORÝCH

Nový zákon predstavuje Krista ako uzdravovateľa z mnohých chorôb. Ježiš neoznačuje chorobu ako odplatu za zlo, má s chorými súciť a jeho sila víťazí nad chorobou. V Markovom evanjeliu máme naznačenú zmienku o pomazaní chorých: Vyhnali mnoho zlých duchov, pomazali olejom veľa chorých a uzdravovali. Najobširnejšie dosvedčuje pomazanie chorých Jakubov list, ktorý dosvedčuje, že táto služba bola už v prvotnej Cirkvi inštitucionalizovaná. Olej sa tu chápe ako vonkajší znak, ktorý podporuje uzdravujúce slová.

---

²⁰ MIRALLES, Antonio. *Teologia liturgica Dei sacramenti* ROMA:,2009, s.8

Účinky pomazania: úľava v utrpení, duchovná posila, uzdravenie a odpustenie hriechov. Plné vyjadrenie pomazania chorých ako sviatosti prešlo však vývojom.

Ježišove uzdravenia chorých boli symbolom moci nad všetkým a často boli spojené s odpustením hriechov. Apoštolom dal moc liečiť pomocou pomazania olejom a gestom vkladania rúk na chorých. Toto poslanie sa neobmedzovalo len na minulosť, naopak, podľa Jakubovho listu malo byť trvácne.

Usmernenia Nového Zákona, najmä Jakubov list, boli počas dlhej histórie Cirkvi normou pre liturgiu chorých a teológiu pomazania, hoci nejde o jasné definície. Jakubov list vysvetlil najmä nejednoznačnosť, ktorú Tradícia uznáva v tejto sviatosti, ako uzdravenie aj odpustenie hriechov.²¹

Aj zbežné čítanie evanjelií ukazuje, že jedna z Kristových obľúbených aktivít bolo liečenie všetkých druhov chorôb, s ktorými sa stretol. Ježiš prišiel na svet ako človek aby nás uzdravil z konečnej choroby—smrti. Pokračuje v tom v Cirkvi i dnes prostredníctvom sviatosti pomazania, a rovnako pôsobil cez apoštolov pred aj po svojom zmŕtvychvstaní. Napríklad v Matúšovi vidíme,²² ako Ježiš dáva „moc nad nečistými duchmi, vyháňať ich a uzdravovať každú chorobu a neuh.“²³ Kristove uzdravenia sú predobrazom sviatosti, z ktorej sa nakoniec čerpá moc Kristovho umučenia a zmŕtvychvstania. Najjasnejší príklad z Nového zákona o tom, ako Cirkev postupuje pri zaobchádzaní s niekým, kto je ťažko chorý je v 5. kapitole Jakubovho listu. Je zasadený do kontextu výučby o prechodnom charaktere tohto sveta a potrebe modliť sa uprostred ťažkostí. Liturgia za pomazania chorých odkazuje na Jakubov list. Ak je niekto chorý, tak sa majú za modliť:

„Je niekto z vás chorý? Nech zavolajú starších Cirkvi a nech sa za neho modlia a pomažú ho olejom v mene Pánovom; a modlitba viery bude záchrana chorého a Pán ho

---

²¹ Mk 1, 29-31; 5, 1-20; 7, 31-37; 8, 22-26; 9, 14-29; 10, 46-52; Lk 11, 14; 13, 10-17; 14, 1-6; 17, 11-19; Jn 5, 1-9; 9, 1-7.

²² Mt 10,1.

²³ Mk 6,7; Lk 9,1.

vzkriesi. A keď spáchal hriechy, bude mu odpustené. Preto predostierajte svoje hriechy jeden pred druhým a modlite sa jeden za druhého, aby ste boli uzdravení. Modlitba spravodlivého človeka má veľkú moc v jeho účinkoch.“²⁴

Cirkev to chápe tak, že sú to kňazi, ktorí majú byť zavolaní, tí, ktorí dostali autoritu v kresťanskom spoločenstve od apoštolov. Pomazanie olejom sa vracia k práci Dvanástich. „A vyhнали veľa démonov a mnohých pomazali olejom chorých a uzdravil ich.“²⁵ Katolíci veria, že Kristus si želá od svojich nasledovníkov, aby mali milosť liečenia v priebehu vekov. Táto sviatosť teda bola udelená preto, aby sme ju mohli používať v časoch choroby a smrti. Rovnako ako pri mnohých aspektoch kresťanského života, Ježiš neposkytuje výslovné pokyny o tom, ako sláviť sviatosti. Rovnako ako vývoj biblického kánonu (t.j., rozhodovanie o tom, ktoré knihy mali byť zahrnuté v Biblii), Kristus prenechal určité aspekty liturgického a sviatostného uctievania jeho telu, Cirkvi. Všetky tieto aspekty, vrátane sviatosti pomazania chorých, majú svoje korene v Písme svätom. Odkazy, explicitné aj implicitné, na toto pomazanie sa nachádzajú v rôznych spisoch otcov cirkvi a tradíciách.²⁶

Sviatosť pomazania chorých uzdravuje. Napokon, Kristus prikázal svojim učeníkom uzdravovať chorých²⁷. Táto sviatosť nepochybne prinesie fyzické uzdravenie. Koncept liečenia má tendenciu vyvolávať myšlienky na obnovenie zdravia tela. Ak sa zistí, že stav sa nezlepšil, tak to môže viesť k nepochopeniu uzdravenia a môže to viesť k nepochopeniu Božej prítomnosti a moci, ktorá ponúka zmysel, ktorý je potrebné zvážiť a to je tajomstvo, teda Božia vôľa. Pri tejto sviatosti ide vždy o prozreteľnosťou Božiu ruku v prípadoch uzdravovania. Na zobrazenie a pochopenie všetkého si budeme musieť jednoducho počkať, teda pochopiť, ako to všetko do seba zapadá. A to sa dozvieme až v nebeskom kráľovstve. Musíme pamätať na to, že Boh presne vie, čo robí a sa stará i o najmenšie detaily nášho života, a to vrátane našich utrpení a radostí. Ukrižovanie je

---

²⁴ Jak 14 – 16.

²⁵ Mk 6,13.

²⁶ KELLER, P.: *The sacraments of healing*. Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010, s. 102-104.

²⁷ Mt 10,8.

neustálou pripomienkou že Boh a iba Boh môže priniesť z najhorších udalostí veľké dobro, pretože Kristus vstal z mŕtvych. Svätý Pavol nám pripomína, že všetko čo Boh robí, robí dobre, s tými, ktorí ho milujú, ktorých povolal podľa svojho zámeru.²⁸ Nakoniec je užitočné rozlišovať medzi liečením a liečením.

Uzdravenie v katolíckej sfére však je niečo, čo presahuje dočasnosť:

„Môže, ale nemusí zahŕňať uzdravenie, aj keď vyliečenie je pomerne holisticky definované. To je i tento prípad, pretože uzdravenie sa chápe vo vzťahu k poslednému dôvodu, pre ktorý existujeme, a to osobité blažené spojenie s Bohom na celú večnosť. My musíme veriť a modliť sa v jednote s Ježišom v záhrade. Ak to urobím, som dobre pripravený prijímať Božie uzdravujúce (posväcujúce) milosti prostredníctvom konkrétnych sviatostných zásahov, ako napríklad pomazanie chorých, milosťami, ktoré môžu alebo nemusia v tejto situácii spôsobiť liečivé účinky.“ napríklad pomazanie chorých, milosti, ktoré môžu alebo nemusia v tejto situácii spôsobiť liečivé účinky.²⁹

1.3 DÔVOD EXISTENCIE SVIATOSTÍ POMAZANIA CHORÝCH AKO NÁSTROJ UZDRAVENIA

Ako už bolo spomenuté, Kristus udelil uzdravujúce sviatosti Cirkvi ako spôsoby Božej milosti, ktoré nám majú pomôcť dostať sa do neba. Týchto sedem spôsobov zodpovedá priebehu udalostí v ľudskom živote od narodenia až po smrť. Rovnako ako sviatosť krstu prináša božský život, narodenia v človeku, tak sviatosť chorých pomáha osobe, ktorej telesná sila klesá, ba dokonca smeruje až k smrti. Smrť prichádza pre všetkých a „každá choroba nás môže prinútiť zahliadnuť smrť“.³⁰ O, čo sa javí ako konečné zničenie je vlastne nevyhnutný vchod do nového a večného domova. Úžasné je, že aj tento prechod patrí do Božieho plánu na posvätenie celého nášho života. Pred príchodom smrti majú tí, ktorí trpia chorobou, túto sviatosť k dispozícii. „Choroba môže viesť k úzkosti, seba pohltenu,

---

²⁸ Rim 8, 28.

²⁹ KELLER, P.: *The sacraments of healing*. Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010, s. 105-106.

³⁰ Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava: SSV, 2017, bod 1 500

niekedy dokonca zúfalstvu a vzbure proti Bohu ³¹, ale ono môže byť tiež nástrojom nášho hľadania a návratu k Bohu. Treba myslieť na mnohých ľudí, ktorí boli pomazaní touto sviatosťou a utrpenie sa pre nich stalo príležitosťou priblížiť sa ku Kristovi a zanechať všetko, čo bolo prekážkou zväzku.

Aj keď si niektorí môžu myslieť, že stačí, že Kristus vstúpil do nášho sveta žiť, trpieť, zomrieť a vstať z mŕtvych, ako človek, ktorého ľudská podstata je zjednotená so svojou Božskou osobou, zjavne si to Kristus nemyslel. On chce, aby sme mali viac ako morálny príklad toho, ako by cnostní mali žiť a zomrieť, pretože vie, že naša cnosť závisí od jeho milosti. Vieme, že byť oživený Kristovým krstom je nevyhnutné pre večnú spásu. Stojíme však v úžase, keď vnímame, že vo svojej láske k nám si náš Pán želá, aby aj okamihy choroby a smrti boli posvätené zvláštnou sviatosťou. My máme spôsob, ako zjednotiť naše utrpenie a smrť s jeho smrťou. Chce, aby sme mali jeho božskú silu. Príkladom môže byť udalosť v záhrade Getsemani a vrchu Kalvária, kde premohol pokušenia a útoky diabla, ktoré sužujú človeka bytostne v okamihoch ich najväčšej slabosti. Boh chce, aby ľudia dospeli k sláve vzkriesenia. Keď vezmeme do úvahy veľké otrasy, ktoré priniesol hriech—poškodenie nášho vzťahu s Bohom, zavádzanie chorôb a úmrtí, tak sa môžeme len čudovať, že Boh používa tieto najhoršie chvíle ako väzby, ktoré nás uzdravia do špiku kostí. „Boh nezomrel a robí to. Nerobí to pre potešenie zo smrti živých, lebo on vytvoril všetky veci, aby mohli existovať,“ hovorí nám Kniha múdrosti.³² Či sme v zajatí choroby alebo v zápale smrti, sviatosť pomazania nám pomáha prekonať pokušenie, hriech a nášho posledného nepriateľa, smrť. Konečným cieľom sviatosti je uviesť nás do Božej prítomnosti, ktorá nás pripravuje na blažené videnie.

---

³¹ Kódex kánonického práva. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, §1501

³² Mud. 1, 13-14

1.4 MOC UZDRAVOVAŤ

O niektorých sviatostiach sa dá povedať, že majú moc uzdravovať. Je to tak preto, lebo sviatosti nám boli udelené Kristom, aby uzdravoval všetkých ľudí. Samozrejme, hovoriť o uzdravení znamená predpokladať chorobu. V tomto prípade koreňom choroby je hriech našich prvých rodičov Adama a Evy. Povstaním proti Bohu sa vystavili chorobe bez známej liečby „duchovnej rakoviny“, ktorá by mohla skončiť smrťou. Písma odhaľujú plán, ktorý používal Boh, a to, že nás uzdravuje a obnovuje náš život. Vyvrcholením je, že sa jeho Syn stal človekom, aby sme sa mohli podieľať na jeho božstve.

Uzdravenie, ktoré priniesol Kristus, má mnohé predobrazy v Starom zákone, ale najvýstižnejší obraz sa nachádza v knihe Numeri. Izraeliti zomierali v dôsledku uhryznutia hadmi. Akonáhle oľutovali svoju vzburu a vinu, Boh im ponúkol veľmi konkrétne uzdravenie. Mojžiš vyrobil bronzového hada a pripevnil ho na stĺp. Tomu, koho had uhryzol, stačilo pozrieť na bronzový obraz. Sväté písmo hovorí: „A rovnako ako Mojžiš vyzdvihol hada na púšti, tak musí byť vyzdvihnutý Syn človeka. Kto verí v neho, môže mať večný život“³³ Kristus ukrižovaný a vzkriesený z mŕtvych je naše uzdravenie z jedovatého hriechu. Sviatosti sú pokračovaním Kristovho uzdravenia, keď teraz sedí po pravici Otca. Sviatosti sú vydané všetkým ľuďom na všetkých miestach po celú dobu, aby uzdravili smrteľné následky hriechu. Hugo zo Svätého Viktora, stredoveký teológ, vysvetlil, že sviatosti sú duchovné lieky, ktoré sú aplikované zvonka na naše telá a liečia našu dušu pomocou invázie jasnej pravdy. Sviatosti sú podľa neho lieky na dušu, ktoré pri správnom podaní spôsobujú vyliečenie rán našej duše; keď budeme „vyliečení a uzdravení, môžeme byť schopní dosiahnuť prísľub večného života. Svätý Tomáš Akvinský (1225-74) rovnako hovoril o všetkých sviatostiach, ktoré ustanovil Kristus ako nápravu za chyby vyplývajúce z hriechu. Videl sviatosti ako nadprirodzenú korešpondenciu s rôznymi aspektmi prírodného života. S krstom sme znovuzrodení do nového života s Kristom; v birmovaní nás Duch Svätý ešte viac posilňuje v Eucharistii, dostávame pomoc v boji proti pokušeniu, v pokání

---

³³ Jn 3, 14-15

sme uzdravení zo skutočných hriechov spáchaných po krste; v pomazaní chorých dostávame balzam na zvyšky hriechu; a tak ďalej.

Pýtame sa: Prečo hovoríme o pokání a pomazaní najmä ako o uzdravovacích sviatostiach? Keď nás sviatosti uzdravia, prinavrátia nám život a urobia schopným dokonalejšie uctievať Boha. Napriek tomu majú dve sviatosti najmä liečivý charakter. Tomáš Akvinský to vysvetľuje analogicky medzi telesným a duchovným zdravím, berúc na vedomie, že rovnako ako človek trpí fyzickou slabosťou, tak môže tiež trpieť duchovnou slabosťou. Existujú dva spôsoby ako niekoho uzdraviť. Jedným zo spôsobov je udrieť do srdca choroby. Mohli by sme uvažovať o chirurgickom zákroku alebo lekárskom ošetrení. Duchovne povedané ide sviatosť pokánia. Obnovuje zdravie duše okamžitým odpustením hriechov. Druhý spôsob ako podľa svätého Tomáša niekomu pomôcť k návratu fyzického zdravia je, že mu doprajeme správnu stravu a pohyb. Sviatosť pomazania chorých to dosahuje v duchovnom živote, pretože poskytuje milosť potrebnú pre človeka, aby bol v ňom duchovne silný uprostred choroby; okrem toho odstraňuje hriech a robí synov pripravených na blaženú víziu, keď je čas odísť z tohto sveta.³⁴

1.5 ŠPECIFIKUM POMAZANIA CHORÝCH AKO UZDRAVUJÚCEJ SVIATOSTI

Aj keď všetky sviatosti dávajú sviatostnú milosť, pokánie a pomazanie majú jedinečné úlohy ako rozšíriť Kristovo uzdravenie a moc skrze Ducha Svätého. Zďaleka nie sú nadbytočné. Sviatosti dávajú kresťanom privilegovanú príležitosť prehĺbovať sa v priateľstve s Bohom práve v tých zlomových chvíľach spojených so slabosťou, ktorá je spôsobená hriechom a chorobou. Sú pokračovaním Ježišovo prísľubu, že nás neopustí ani v najtemnejších okamihov života. Hovorí nám, že prišiel pozvať nie spravodlivých, ale hriešnikov. Tí, ktorým je dobre, nepotrebujú lekára; ale tým, ktorí sú chorí Ježiš hovorí : „Neprišiel som do povolať k pokániu spravodlivých, ale hriešnikov.“³⁵ Ježiš Kristus je

---

³⁴ KELLER, P.: *The sacraments of healing*. Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010, s. 3-4.

³⁵ Lk 5: 31-32

božský lekár, ktorý chce v nás uzdraviť to, čo bolo zničené účinkami hriechov. Skrze sviatosti pokánia a pomazania prichádzame do kontaktu s Kristom a jeho liečivou silou. Rovnako ako Ježiš vstal mŕtvy k životu,³⁶ vlieva jeho božský život do našich duší, ktoré boli mŕtve po hriechu. To je navyše rovnaká božská sila, ktorou v nás Ježiš pôsobí prostredníctvom sviatosti pomazania. Budeme hovoriť konkrétnejšie o účinkoch týchto obetí a zaobchádzať s každým z nich.

Uzdravujú sviatosti mimo jednotlivca? Ľudská osoba je od prírody spoločenská bytosť. Ako spoločenské bytosti a ich ľudské činy pre dobrých alebo pre chorých pôsobia nielen na osobu, ktorá ich robí. Zatiaľ čo všetky moje skutky sú osobnými činmi, za ktoré som sám zodpovedný, tak účinky môjho konania, vrátane mojich hriechoch, siahajú aj za oblasť môjho osobného bytia. „Hriech zraňuje ľudskú spoločnosť.“³⁷ Spoločnosť alebo akákoľvek skupina ľudí môže byť len taká dobrá, ako je ktorýkoľvek z jej členov. Ľudské činy nevyhnutne nepriaznivo ovplyvňujú zvyšok spoločnosti. Kristus neprišiel, aby zachránil spoločnosť; prišiel preto, aby každá osoba, ktorá ho prijme v láske, môže byť uzdravená a premenená, a tak žije podľa božskej milosti. Pokiaľ to osoba umožňuje, božský život preniká celým jeho životom. Jej rozsah bude transformovať aj spoločnosť. Liek na liečbu neduhov spoločnosti začína liečivou silou sviatostí, ktorá transformuje jednotlivcov, ktorí ju tvoria. Nesmieme zabudnúť ani na to, že Cirkev je tiež spoločnosť, aj keď zároveň božská ustanovizeň. Spojení s Kristom, tí, ktorí žijú z milosti sviatosti, tvoria Cirkev. Teda verejné svedectvo svätosti Cirkvi je väčšie do tej miery, do akej je transformačná sila sviatosti zjavná u každého jej člena.

Zdôraznenie sociálneho aspektu hriechu nachádzame v dokumente z roku 2007 o Eucharistii od pápeža Benedikt XVI., kde poukazuje na vzťah medzi Eucharistiou a sviatosťou pokánia. Pokánie nielenže uzdravuje jednotlivca z hriechu, ale ovplyvňuje i celé telo Kristovo, Cirkev. Keď je kajúcnik rozhrešený od vážneho hriechu je schopný vrátiť sa

---

³⁶ Mt 9, 18-26; Lk 7, 11-17, Jn 11, 1-44

³⁷ Kódex kánonického práva. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, §1849

k Eucharistii teda k obnoveniu úplného cirkevného spoločenstva. Kňazove slová o rozhrešení objasňujú, čo vždy bolo touto sviatosťou: aby bol kajúcnik zmierený s Cirkvou a súčasne s Bohom a mohol prijať Telo Kristovo. Osobný vzťah spoločenstva s Bohom nikdy nemôže byť súkromným vzťahom; vzťah je vždy súčasťou Kristovho tela, Cirkvi. Ak chceme použiť analógiu uzdravenia, myslíme na kresťana, ktorý je zranený hriechom, a ako chorý člen mystického tela Krista spôsobuje slabosť celého tela. Keď je táto osoba uzdravená z choroby hriechu sa obnoví celé telo.

Sviatosť pomazania chorých má aj spoločenské dôsledky. Táto sviatosť spája chorých s Kristovou obetou za spásu sveta, aby sa aj chorí mohli zúčastňovať a podieľať na vykúpení sveta v rámci tajomstva prijímania svätých. Teda aj slabosť, ktorú kresťanské skúsenosti v dôsledku ťažkej choroby a smrti samotnej. Je príležitosťou na získanie osobnej milosti ako aj milosti pre posilnenie cirkvi. Keď vezmeme do úvahy, že Kristus zomrel pre celú ľudskú rasu, aby z nás urobil obeť Bohu a urobil nás jeho priateľov, vidíme dôstojnosť a moc tejto sviatosti. Ona nás robí so svojimi slabosťami účastníkmi tejto skvelej ponuky. Začneme lepšie chápať význam slov svätého Pavla: „Ja sa teraz sa radujem z mojich utrpení pre vás a z môjho tela dokončujem to, čo chýba Kristových utrpeniach chýba, teda Cirkev.“³⁸

---

³⁸ Kol 1,24

2 HISTORICKÝ VÝVOJ POMAZANIA CHORÝCH A SÚČASNÁ PRAX

V našej práci sledujeme a chceme zasadiť do kontextu impulzy ku znovuobjaveniu sviatosti pomazania chorých, preto teraz opíšeme jej historický vývoj, pretože jej znalosť považujeme za nutný predpoklad pre obnovenie vzťahu k tejto sviatosti. V tejto kapitole sa chceme zastaviť u hľadania rozdielu, ktoré do praxe sviatosti chorých priniesol aj II. Vatikánský koncil. Najprv popíšeme vyvíjanie sviatosti chorých od počiatku kresťanstva a potom sa zastavíme pri novom obrade, ktorý vznikol na základe snáh vatikánskeho koncilu priblížiť sa ľuďom dnešnej doby. Pritom sa budeme snažiť objasniť rozdielne prístupy a chápania sviatosti pomazania chorých.³⁹

2.1 MODLITBA ZA CHORÝCH A POMAZANIE PRED II. VATIKÁNSKYM KONCILOM

V prvotnej Cirkvi bola sviatosť pomazania chorých udeľovaná pomerne zriedkavo, pretože sa neudeľovala mučeníkom (ako svätým), kajúcnikom (tí očakávali odpustenie hriechov vo sviatosti zmierenia) a ani katechumenom (krst im odpustil všetky hriechy).

Vývoj praxe sviatosti pomazania chorých nám pomôžu lepšie pochopiť nasledujúce uvedené zmienky textov:

Už *Didaché* spomína ďakovnú modlitbu nad olejom, a to dokonca v obidvoch svojich zachovaných starých rukopisoch.⁴⁰ Hypolit v diele *Traditio apostolica* (okolo roku 215) spomína modlitbu svätenia oleja chorých, z ktorého vychádza aj vtedajší predpis vzhľadom

---

³⁹ SKUPNÍK, R. Obrad pomazání nemocných. Srovnání Rituale Romanum 1957 s Ordo Unctionis infirmorum 1972, s. 8-76.

⁴⁰ KACZYNSKI, R.: Feier der Krankensalbung, in Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2, Regensburg 1992, s. 260.

k centrálnemu postaveniu slávenia Eucharistie. Veriaci v rímskom prostredí na začiatku 3. storočia prinášali ako obetný dar spolu s inými naturáliami na ofertórium aj olej, ktorý biskup požehnal na konci Eucharistickej modlitby. Spis *Testamentum Domini* z 5. storočia nám zachoval anamnesticke-epiklezálnu *modlitbu požehnania nad olejom* zameranú na Krista. Z interpretácie textu je zjavné, že išlo o požehnanie oleja, avšak nie je jednoznačné, či išlo len o olej pomazania chorých, alebo o olej na predkrstné pomazanie katechumenov, pretože zo samotnej modlitby sa to nedá zdokumentovať. Spreádzajúca rubrika hovorí, že aj presbyter môže tento olej požehnať, čo aj robil slovami vyslovujúc ich polohlasno (submisse).⁴¹ *Apoštolské konštitúcie* z konca 4. storočia spomínajú, že biskup alebo kňaz požehnávajú zároveň vodu a olej. S veľkou pravdepodobnosťou sa tu však jedná o krstnú vodu a olej katechumenov. Biskup *Serapion z Thmuis* (cca po roku 362) v zbierke modlitieb pod názvom *Euchologion Serapion* má zaradená dve modlitby požehnania vzhľadom na olej pre pomazanie chorých. Prvá z nich je na požehnanie oleja na pomazanie a vody na pitie pre chorých, druhá je dlhšia a má názov *Modlitba nad olejom chorých*.⁴²

Rímska modlitba požehnania oleja Emitte z prelomu 4. a 5. storočia, ktorá začína epiklézou, má pravdepodobne východný pôvod. V prosbe tejto modlitby je vyjadrený zmysel, že je to Boh, ktorý účinkuje v pomazaní. Modlitba sa dostala aj do *Gregorovho sakramentára*, kde sa spomína, že olej sa dá použiť tromi spôsobmi: na pomazanie, na pitie a na dotknutie sa (*Sacramentarium Gelasianum vetus* spomína: „...sint omni unguenti, gustanti, tangenti tutamentum corporis, animae et spiritus.“).⁴³

Na istom milánskom rukopise z 11. storočia sa nachádza rímska modlitba požehnania oleja, zaraďujúca sa do *troch milánskych modlitieb požehnania oleja chorých*, s názvom

---

⁴¹ KACZYNSKI, R.: Feier der Krankensalbung, in Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2, Regensburg 1992, s. 261; RAHMANI, I. E.: Les liturgies orientales et occidentales, Beyrouth 1929, 1, 25, s. 49.

⁴² KACZYNSKI, R.: Feier der Krankensalbung, in Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2, Regensburg 1992, s. 262.

⁴³ Sacramentarium Gelasianum vetus (Vaticanum), Bibl. apostolica Vaticana, Vat. reg. lat. 316, 382.

*Deus humani generis creator.*⁴⁴ Z 13. storočia už existuje v milánskom prostredí ordo pre slávenie sviatosti začínajúce slovami „Domine, sancte, gloriose, aeterne, omnipotens Deus“ a vychádzajúce textovo zo staršej modlitby Emitte, resp. z ešte staršieho neznámeho spoločného prameňa. Podľa slov tejto modlitby olej neslúžil len na pomazanie, ale aj na pitie pre chorých. Tretia modlitba tohto okruhu nachádzajúca sa v Pontificale *Romano-Germanicum*⁴⁵ pod názvom *Ambroziánske požehnanie oleja na pomazanie chorých a posadnutých* a začínajúca slovami „Domine, qui studio salutis humanae“ uzatvára okruh tzv. *milánskych modlitieb požehnania oleja.*⁴⁶

Existujú tri *starošpanielske modlitby požehnania oleja*: Prvá *In tuo nomine* je galsko-starošpanielska a zaujímavosťou je, že uvádza priamo v texte niektoré choroby a činnosti, ktoré môžu škodiť zdraviu človeka: horúčku, ochrnutosť, slepotu, nemých, duševné choroby, bolesti hlavy, údov, hrude, uhryznutie zvieratami, čarodejníctvo. Modlitba úplne cituje text z *Listu sv. Jakuba*, v modlitbe však chýba zmienka o odpustení hriechov. Druhá modlitba *Domine Jesu Christe* nachádzajúca sa v *Liber ordinum* začína citátom z Jak 5, 14 a je zameraná na Krista. O pití požehnaného oleja sa v nej vôbec nehovorí, modlitba však vyratúva účinky pomazania na telesnú schránku človeka. Takisto o odpustení hriechov nie sú v nej zmienky, tie sú iba v exorcizme, ktorý túto modlitbu hypoteticky predchádzal. Tretia starošpanielska modlitba *Omnipotens Deus* je neskoršieho dáta a už spomína aj odpustenie hriechov ako účinok pomazania chorých. Zo 7. storočia sa nám zachovali tri texty starogalských modlitieb, ktoré sa nachádzajú v *Misáli z Bobbia*, na požehnanie oleja chorých. Dva texty (*Rex gloriae maiestatis tuae; Domine sancte*) sú vlastné modlitby požehnania oleja, tretia je exorcizmus so záverečnou modlitbou požehnania. *Benedikcionál z Canterbury* z druhej štvrtiny 11. storočia má zachovanú modlitbu požehnania oleja (pôvodom z 8. storočia) pod názvom *Deus qui pro infirmorum* spomínajúc pomazaním

---

⁴⁴ MAGISTRETTI, M.: Pontificale in usum Ecclesiae Mediolanensis necnon ordines Ambrosiani ex codicibus saec. XI olim in usum canonicae Vallis Travaliae s. 79.

⁴⁵ Pontificale Romano-Germanicum 99, 297:2, 80n.

⁴⁶ <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2002-2/Sviatost-pomazania-chorych.html>

očistu tela i duše.⁴⁰Východní cirkevní spisovatelia prvých storočí zriedkavo spomínajú vo svojich dielach problematiku pomazania chorých olejom. Dosvedčujú však, že toto pomazanie pre chorých už vtedy určite existovalo. Zmienky o tom môžeme vidieť v dielach *Gregora Naziánskeho, Jána Zlatoústeho, Paládia, Eustratia, Pseudo-Jána z Damasku*, ale aj v *Historia monachorum in Aegypto* a v *Testamentum Salomonis*.⁴⁷

Významným svedectvom pre sviatosť pomazania chorých je list pápeža *Inocenta I.* (402-417) poslaný 19. marca 416 biskupovi *Decentiovi z Gubbia* v Umbrii. V úvode pápežovho listu je odkaz na list diakona Celestína a za ním je citát z Jak 5,14n. Dôležitým je, že *pápež v tomto liste nazýva pomazanie chorých sviatosťou (sacramentum)*.⁴⁸ Inocent I. sa tu zaoberal dvoma otázkami pomazania: Prvá vychádzala z Jakubovho listu: *Je niekto z Vás chorý?* Odpoveď pápeža vyznieva v zmysle pomazania tých, ktorí môžu byť pomazaní, t. j. *pokrstených*.⁴⁹ O stupni choroby nie je tu zmienka. Po druhé pápež hovorí o požehnaní oleja, biskupovi z Gubbia zverejňuje rímsku prax pomazania a zároveň prax požehnaní oleja biskupom. Inocent I. pokladá sviatosť pomazania skôr za sviatosť chorých, ako za sviatosť umierajúcich.⁵⁰

V 6. storočí hovoria o pomazaní chorých *Cézarius z Arlesu* vo svojich štyroch kázňach a *Kassiodorus* v *Complexiones in epistolis apostolorum - Epistola S. Iacobi ad dispersos*. V 7. storočí nám o ňom svedčí *Eligius z Noyonu*, ktorý nadväzujúc na *Kassidora* sa stavia proti magickým praktikám čarodejníkov a pochybných liečiteľov, ktorí zarábajú na nešťastí chorých a zároveň chorým odporúča, aby dôverovali v Božiu všemohúcnosť pôsobiacu v sviatosti pomazania. Eligius tu spomína *Cirkvou požehnaný olej*.

---

⁴⁷ <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2002-2/Sviatost-pomazania-chorych.html>

⁴⁸ „Nam paenitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus relinqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi?“ in DENZINGER, H.; SCHÖNMETZER, A.: *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum* 216.

⁴⁹ KACZYNSKI, R.: *Feier der Krankensalbung*, in *Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2*, Regensburg 1992, s. 269.

⁵⁰ KRUPA, J.: *Sviatosti uzdravenia a služby spoločenstvu*, vyd. Oto Németh, Bratislava 2001, s. 85-86.

Béda Ctihodný (8. storočie) napísal najstarší dopisiaľ známy *Komentár k Jakubovmu listu*⁵⁴ a hovorí o viacerých vysluhovateľoch pomazania chorých. Vyslovene spomína pomazanie olejom, ktoré vykonávajú kňazi. Pomazanie vystihuje ako sviatosť uzdravenia, nie ako prípravu na smrť.⁵¹

Od času karolínskej reformy badáme jasnejšie chápanie pomazania chorých ako sviatosti v línii *prípravy na večnosť*. Je to obdobie, keď vznikajú prvé záväzné formuláre pre prax vysluhovania tejto sviatosti. V *Capitulare* Karola Veľkého z roku 769 sa odporúča, aby *zomierajúci neumierali bez pomazania olejom*. Biskup Theodulf z Orleansu doplňuje, že kňazov treba nabádať k vysluhovaniu tejto sviatosti. Synoda v Chalon-sur-Salône v r. 813 hovorí, že chorí musia byť pomazaní od kňaza olejom, ktorý požehnal biskup a sviatosťou pomazania sa v praxi nemá pohrdať. Pomazanie chorých spomínajú aj synody v Aachene (r. 836), v Mainz (847), v Pavii (850) a i. Z posledného desaťročia 8. storočia máme liturgické texty modlitieb, ktoré sa už nachádzajú v samotných liturgických knihách. *Liber sacramentorum Gellonensis* má zachované orácie pre chorých, z toho je jedna v dome chorých, a modlitby zomierajúcich.⁵²

1. *Pontificale Romano-Germanicum* (okolo r. 950) obsahuje dva obrady liturgie chorých; v prvom z nich (*Ordo ad visitandum et unguendum infirmorum*)⁵³ sa nespomína samotný úkon mazania, v druhom (*Ordo ad unguendum infirmorum*),⁵⁴ je obširnejšie a obsahuje samotný úkon pomazania na častiach tela. Obrad predpokladal u chorého sviatostnú spoveď ešte pred sviatosťou pomazania a samotná sviatosť bola vysluhovaná viacerými kňazmi. Toto *ordo* pre sviatosť pomazania bolo pomerne náročné jednak pre počet modlitieb pri chorom, ale aj z hľadiska samotného úkonu pomazania chorého. Kňaz najprv poprosil pacienta, aby si ľahol do tvaru kríža a chorý bol pomazaný na piatich

---

⁵¹ <https://www.teologickertexty.cz/casopis/2002-2/Sviatost-pomazania-chorych.html>

⁵² <https://www.teologickertexty.cz/casopis/2002-2/Sviatost-pomazania-chorych.html>

⁵³ *Pontificale Romano-Germanicum* 139, 2, 246-256.

⁵⁴ *Pontificale Romano-Germanicum* 143, 2, 258-270.

zmysloch tela, na hrdle, hrudi, medzi ramenami a na mieste, ktoré ho najviac bolí. Počet pomazaných miest na tele chorého v stredoveku mohol dosiahnuť až číslo dvadsať. Hlavný akcent slávenia však bol na prosbe o uzdravení chorého.⁵⁵

Pontificale Romanum z 12. storočia prevzalo s malými odchýlkami rítus pomazania z *Pontificale Romano-Germanicum* ako zmiešanie obidvoch formulárov a tento obrad pretrvával v mnohých biskupstvách až do 17. storočia.⁵⁶

V kláštore *Rheinau* v biskupstve Konstanz bol používaný osobitný a pomerne jednoduchší rituál na pomazanie z 12. storočia, ktorý počítal len s jedným kňazom vysluhovateľom, oblečeným v albe a štóle, pri chorom mal byť počas pomazania pripravený kríž so svietnikmi a s požehnanou vodou. Obrad obsahoval úvodnú oráciu pri chorom, citát z Jak 5,14n, sedem kajúcich žalmov, počas ktorých kňaz pomazal päť zmyslov, nohy a bedrá chorého s prosbou o uzdravenie a o odpustenie hriechov i niekoľko záverečných orácií, ktorých počet kolíše podľa počtu zachovaných odpisov rituála. Niektoré orácie boli prevzaté do *Sacramentarium Gregorianum-Hadrianum*. Obrad nepočítal s vkladaním rúk.⁵⁷ Vo Východnej cirkvi je častejšie reč o pomazaní udeľovanom umierajúcim, ktoré bolo predobrazené pomazaním Krista pred smrťou. Na Východe sa udeľovalo pomazanie aj veriacim, u ktorých sa prejavovala duchovná alebo aj mentálna slabosť. Neskôr sa pomazanie chorých na Východe stalo zároveň pomazaním kajúcnikov.⁵⁸ Pomazanie chorého po sviatosťnom zmierení a pred prijatím Eucharistie nám priamo potvrdzuje *Pontifikál Rímskej kúrie z 13. storočia*, ktorého modlitby sú úzko spojené so scholastickou teológiou. V tomto pontifikáli stačilo pomazať na rukách so sprievodnou formulou, iné pomazania údov sa mohli vynechať. Vkladanie rúk je dosvedčené v niektorých rukopisoch diela.

---

⁵⁵ KACZYNSKI, R.: Feier der Krankensalbung, in Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2, Regensburg 1992, s. 278.

⁵⁶ KACZYNSKI, R.: Feier der Krankensalbung, in Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2, Regensburg 1992, s. 279.

⁵⁷ KACZYNSKI, R.: Feier der Krankensalbung, in Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2, Regensburg 1992, s. 278.

⁵⁸ KRUPA, J.: Sviatosťi uzdravenia a služby spoločenstvu, vyd. Oto Németh, Bratislava 2001, s. 86.

Priebeh obradu podľa tohto pontifikála sa pričinením františkánskej rehole rozšíril do Európy a bol prevzatý aj do liturgických textov pontifikála kardinála G. A. Santora (1602) a do *Rituale Romanum* pápeža Pavla V. (1614).⁵⁹

2.2 MODLITBA ZA CHORÝCH A OLEJ NA POMAZANIE PRED TRIDENTSKÝM KONCILOM

Olej na pomazanie chorých (*oleum infirmorum*), ktorým sa začalo označovať posledné pomazanie – označenie novšieho dáta, no zato menej presné – je sviatosťou, ktoré ide ruka v ruku s pokáním v posledných momentoch života kresťana, v okamihu nebezpečenstva smrti. Tridentský koncil ho označuje termínom „*Poenitentiae... consummaticum*“, pretože završuje v duši účinky a disponuje ju tým, že ju zbavuje zvyškov z hriechov na nazeranie na Boha v jeho sláve, pokiaľ to je jeho vôľa.

Niektorí otcovia a teológovia daného koncilu vnímali predzvest' tejto sviatosti z rozprávania evanjelistu sv. Marka, v ktorom hovorí, že apoštoli boli vyslaní Kristom na misiu do Galiley a podľa jeho príkazov *kázali pokánie a vyhánali démonov a mnohých chorých pomazali olejom, a tak ich uzdravili*. Zjavne išlo len o charizmatické uzdravenia, ktoré Ježiš pripravil pre ich úspešné apoštolské poslanie; nakoľko text sa ani v najmenšom nezmieňuje o duchovných účinkoch týchto pomazaní. Ich symbolická hodnota, ktorou Židia bežne žili, a moc s uzdravujúcimi účinkami tejto vzácnnej skutočnosti, sa stali všeobecne známe: z toho dôvodu si ju Pán zvolil.⁶⁰ Urobil tak preto, aby sprostredkúvala Božiu silu s uzdravujúcim a posväcujúcim účinkom, ktorá síce uzdravuje chorému rany na duši, ale nepriamo uschopňuje povzniesť sa aj nad bolesti tela. Duša i telo sú vzájomne prepojené. Takto to s úplnou presnosťou načrtáva vo svojom všeobecnom liste svätý Jakub, v ktorom – ako si to všíma aj Trident – to apoštol aj priamo vyhlasuje. Keď okolo roku 50 píše

---

⁵⁹ <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2002-2/Sviatost-pomazania-chorych.html>

⁶⁰ RIGHETTI, M. *Manuale di storia liturgica*. Milano : Ancora, 1959, s. 323

obráteným zo Židovstva, potom čo ich vyzýva, aby boli silní v skúškach skrze trpezlivosť a modlitbu, dodáva:

*Je spomedzi vás niekto chorý? Zavolajte kňazov Cirkvi a modlite sa za neho a pomajte ho olejom v mene Pánovom; modlitba viery zachráni chorého a Pán mu poskytne úľavu; a ak sa ocitneš v hriechu, bude ti odpustené.*⁶¹

Apoštol opísal daný obrad zopár črtami, ktoré sú však podstatné a precízne. Mohlo by sa povedať, že mal s ním už skúsenosti a že nebol neznámy ani adresátom jeho listu – ak nie z praxe, tak aspoň z ústnej apoštolskej katechézy.

Termín infirmatur (=bez síl, chorý) označuje vážnu fyzickú chorobu. Použil ho aj svätý Ján (XI,3) pre opísanie Lazarovej smrteľnej choroby a svätý Lukáš (Sk 9,36) vzhľadom na chorobu Tabity, na ktorú zomrela: *zavolajte presbyterov cirkvi...* Títo presbyteri nemohli byť laici, ako to zastávali niektorí, pretože by sa tým nevysvetlilo odvolanie sa na *starších* narozdiel od ostatných, ani špecifiká cirkvi. V tomto prípade sa dá jasne hovoriť o vedúcich kresťanských spoločenstiev, ktorí v analogickej zhode so židovskými ustanoveniami, vytvorili predstavenstvo. Pokiaľ ide o viacvýznačnosť tohto výrazu, nezdá sa, že by mal apoštol v úmysle povolávať *všetkých presbyterov*, ale iba niektorého z nich, ako to aj naznačuje spôsob rozprávania; *-presbyteri sa nad ním modlia a pomajú ho ... v mene Pánovom*. Tento obrad je preto vo svojej podstate posvätného charakteru. Musí sa vykonať pomazanie (unctio) s odvolaním sa na autoritu Pána, Krista, akoby to bol čin vykonaný v jeho zastúpení a z jeho poverenia.⁶² V tomto zmysle sa v spisoch Nového zákona často nachádza výraz *v mene Ježiša*, alebo výraz jemu podobný. Pomazanie by malo byť okrem toho sprevádzané modlitbou s epikletickým rázom; čo je pravdepodobne spojené s úkonom vystretia rúk. Je to *modlitba s vierou...*, čiže plná dôvery v Božiu moc inšpirovanú kňazmi; *Uzdraví chorého a Pán mu ul'aví...Pojmy ako uzdraví, ul'aví – znovu oživiť, sa dajú chápať z fyzického aspektu a môžu znamenať – ak aj nie priamo zotavenie sa z choroby, čo by danému úkonu pripisovalo príliš absolútny význam, takmer akoby automatické zázračné*

---

⁶¹ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 324.

⁶² RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 324.

účinky, alebo aspoň významné zlepšenie. Vyjadruje to zvyčajný spôsob reči, hoci je zrejmé, že nie vždy sa tak stane. Často sú vo Svätom písme a tiež v Liste svätého Jakuba myslené tieto pojmy v duchovnom zmysle. A práve v tomto zmysle by chcel Apoštol povedať, že účinok posvätného pomazania treba hľadať hlavne v nadprirodzenej oblasti, teda v utešujúcej istote Božej pomoci a v zaistení večnej spásy. Ak sa to myslí takýmto spôsobom, predsa nie je celkom jasná klauzula, ktorá nasleduje: *a ak sa dopustil hriechov...* Na aké hriechy naráža Svätý Jakub? On to viac nešpecifikuje, a preto je ťažké poskytnúť uspokojivú presnosť. Všetky pokusy komentátorov narážajú na určité ťažkosti. Ale asi tou najpravdepodobnejšou hypotézou by mohla byť tá, že apoštol ovplyvnený svojou dobou veril, že choroby človeka sú zapríčinené spáchanými hriechmi a že pomazaním posvätným olejom odstráni všetky eventuálne viny, či už nevyjavené alebo tajné, vlastné alebo iné, ktoré by mohli byť prekážkou uzdravenia dotyčného chorého.

Na záver nás text Svätého Jakuba stavia pred formálny obrad, ktorého podstatnou súčasťou je sviatosťná matéria, olej na pomazanie a slovná formula i gesto kňaza, čo prináša pre telo nemocného určitú dobro a spôsobuje nadprirodzený účinok v duši – Božiu milosť. Katolícka náuka, ktorú potvrdil už pápež Inocent I., videla v tomto opise apoštola Jakuba sviatosť posledného pomazania. Tridentký koncil to oficiálne schválil. Svätý Pius X. zas odsúdil názor tých, ktorí by to chceli pokladať iba za zbožný zvyk odporúčaný veriacim bez akejkoľvek sviatosťnej účinnosti.⁶³

2.2.1 Posvätný olej chorých v prvých storočiach

Kresťanský starovek prevzal z apoštolskej tradície používanie oleja ako symbol bohatého vyliatia božskej sily na chorých a vyzdvihol jeho hodnotu a užitočnosť, z ktorých urobil predmet osobitného liturgického požehnania zdôrazňujúceho medzi ľuďom jeho duchovný a uzdravujúci účinok.

---

⁶³ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 325 -326.

Je vhodné preskúmať niekoľko textov v ich chronologickom poradí, ktoré s istotou označujú ešte pred rokom 1000 sviatosťné pomazanie chorých, a nakoniec vedú k záverom historicko-liturgického charakteru.

a) Istý fragment z Didaché, ktorý sa zachoval v koptskom preklade a neskôr sa reprodukoval v apoštolských konštitúciách (asi cca 380), obsahuje najstaršiu formulu na požehnanie oleja pre chorých. Je veľmi krátka: *Ďakujeme ti, náš Otče, za olej, ktorý si nám dal spoznať prostredníctvom tvojho syna Ježiša Krista. Sláva ti naveky vekov.* Formula nasleduje bezprostredne po troch známých eucharistických modlitbách. Skutočnosť, že sa odvoláva skôr na olej pre chorých, než na olej použitý pri krste, sa dá odvodiť porovnaním rovnakých pasáží z Hypolitovej *Traditio* a *Euchologie* od Serafiona, kde formula požehnanja oleja prichádza bezprostredne po eucharistickej anafore.

b) Ďalšia, novšia, no zato bezpochyby autentická formula, nám podáva 5. kapitola Apoštolskej tradície od sv. Hypolita. Predchádza ju upozornenie, že biskup v nej môže použiť, podľa uváženia, aj iné slová, než tie predkladané. Text hovorí: *Bože, tento posvätný olej, ktorým si pomazal kráľov, kňazov a prorokov, dávaš rovnako do daru tým, ktorí ho prijímajú a užívajú. Nech preto prinesie úľavu tým, ktorí z neho čerpajú a poskytnie zdravie tým, čo ho používajú.*⁶⁴

Toto je prvé potvrdenie, s ktorým sa stretávame ohľadne nanášania požehnaného oleja na chorých. Niektorí ho na vnútorné použitie pijú (*gustantibus*); ďalší na vonkajšie použitie sa ním pomažú (*utentibus*). V oboch prípadoch je však hlavným účelom použitia oleja dosiahnutie telesnej úľavy, čiže zdravia.

c) Počas klasického obdobia Latinských otcov (v rokoch 200-400) nenachádzame spoľahlivé svedectvá o oleji pre chorých. Tých zopár, čo boli predstreté majú určitý pochybný obsah, pretože sa týkajú buď pomazania pri krste alebo pomazania iného

---

⁶⁴ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 326.

druhu. Preto ich v tomto prípade vynecháme. Toto silencium cirkevných spisovateľov by nemalo byť však veľkým prekvapením, ak si uvedomíme, že ak samotná sviatosť pokánia bola vtedy málo alebo vôbec prijímaná zo strany veriacich, tak potom dobrovoľné prijímanie oleja na pomazanie ešte menej. Pomazania často vykonávali samotní veriaci, pričom sa spravidla neposkytovali katechumenom a penitentom, z ktorých väčšina sa obmedzovala na prijatie pokánia až na smrteľnej posteli.

Ani na Východe nenachádzame spoľahlivé svedectvá. Origenes spomína používanie posvätného oleja v Alexandrii na zmierenie kajúcnikov a dáva ho do súvislosti s textom sv. Jakuba, avšak v tom zmysle, že hriech ako duchovnú chorobu je potrebné vyliečiť olejom pre chorých ako tomu bolo pri chorobách tela. Presnejšia formulácia požehnania oleja sa spomína v *Euchológii* od Serafia, kde sa hovorí, že jeho pomazaním sa očakáva uzdravenie od rôznych chorôb tela, *ut omnis febris et omne demonium et omnis morbus per potum et unctionem removeatur*, a zároveň aj účinná obrana proti nástrahám diabla. Afraates, ktorý predstavuje Krista v symbole olivovníka, hovorí, že s jeho olejom *perficiuntur christiani et sacerdotes ... ungit infirmos et per arcanum suum sacramentum poenitentes reducit*.

d) V známom liste Inocenta I. Decenciovi z Gubbia, ktorý sa odvoláva na *romanae Ecclesiae consuetudo*, pápež po citovaní sv. Jakuba vyhlasuje, že jeho slová sa vzťahujú priamo na olej posvätený biskupom a používaný kňazmi a veriacimi na chorých: *Non est dubium de fidelibus aegrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo chrismatis perungo possunt, quod ab episcopo confectum, non solum sacerdotibus sed et omnibus uti christianis licet, in sua aut in suorum necessitate unguendum.*⁶⁵

---

⁶⁵ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 327.

Toto je „*romanae Ecclesiae consuetudo*“, ktorá trvá na fakulte, ktorú majú kňazi udeľovať pomazanie, pretože biskup by nemohol mať vždy tú možnosť, *quia episcopi... ad omnes languidos ire non possunt*. Je však potrebné zadefinovať isté obmedzenie vzhľadom na prijímajúceho: nemôžu pomazanie prijať tí penitenti, ktorí sú ako takí exkomunikovaní: *Penitentibus istud infundi non potest, quin genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi?*

Je zaujímavé vyzdvihnúť v pápežovej odpovedi hodnotu, ktorú pripisuje pomazaniu: ide o sviatosť, ktorá má rovnakú hodnotu ako iné sviatosti, sviatosť Eucharistie a zmierenia, pričom by ju mal kajúcnik prijať až na konci sviatosti zmierenia. Pomazanie olejom je vyhradená vo všeobecnosti pre chorých (*aegrotantes, languidi*). Všetci môžu vykonávať pomazanie: nielen biskup a jeho kňazi, ale každý veriaci, okrem kajúcnikov, pričom môžu pomazať seba alebo svojich chorých.

d) Podľa dekrétu pápeža Inocenta nasleduje ďalšia formulka na požehnanie oleja pre chorých: *Emitte...*, ktorá je obsiahnutá v starobyľom Galeziánskom a Gregoriánskom sakramentári, avšak v čisto rímskom pôvode, ktorej vznik sa môže datovať na začiatku alebo na konci 5. storočia. Niektoré z jej výrazov ako *Unde unxisti... martyres*, ak nie sú neskorším dodatkom, pripomínajú Hypolitovu formuláciu z *Traditio* a odhaľujú niektoré zaujímavé drobnosti o význame oleja na chorých, ktoré je potrebné vyzdvihnúť. Znie nasledovne:

Emitte, quaesumus, Domine, Spiritum sanctum Paraclitum de coelis in hanc pinguedinem olei, quam de viridi ligno producere dignatus es ad refecionem mentis et corporis. Et tua saneta benedictio sit omni ungenti, gustanti, tangenti, tutamentum corporis, animae et spiritus, ad evacuandos omnes dolores, omnem infirmitatem, omnem aegritudinem mentis et corporis. Unde unxisti sacerdotes, reges et prophetas et martyres,

*chrisma tuum perfectum a te, Domine, benedictum permanens in visceribus nostris in nomine D. N. J. C.*⁶⁶

Pôvodný text uvádzal trojité použitie oleja s výlučne uzdravujúcimi účinkami: pomazanie (*ungenti*), nápoj (*gustanti*), rôzne použitia (*tangenti*). A keďže dané slovesá sú použité v aktíve, treba na záver dodať, že samotný chorý predstavuje toho, kto pomazáva, prijíma alebo sa dotýka požehnaného oleja. OR XXX 13, zostavený na konci 8. storočia, to svojimi rubrikami jasne dosvedčuje. Veriaci prinesú do kostola ampulky s olejom, ktoré chcú dať požehnať a položia ich na podlahu presbytéria. Diakoni niektoré z nich položia na oltár, ďalšie na balustrády, ktoré obklopujú oltár. Prvé požehnáva pápež, zvyšné kňazi.

- f) Sériu mimoriadne dôležitých textov obsahujú pastoračné kázne sv. Cézaria z Arles. Spomenieme najvýznamnejšie:

Quoties aliqua infirmitas cuicumque supervenerit ad ecclesiam recurrat, et corpus et sanguinem Christi accipiat, et oleo benedicto a presbyteris inungatur, eosque presbyteros et diaconos petant ut in Christi nomine orent super eos: quod si fecerint, non solum sanitatem corporis, sed etiam indulgentiam accipient peccatorum. Sic enim ipse Dominus per apostolum Jacobum promittere dignatus est, dicens: Si quis infirmatur etc.

Infirmitas (choroba), kvôli ktorej sa zvyčajne žiada pomazanie, by sa nepovažovala za vážnu, ak sa chorý môže sám dostaviť do kostola a prijať Eucharistiu. Preto sa zdá sa, že účelom pomazania je viac uzdravenie tela; pretože, hoci sa sv. Cézarius odvoláva na *indulgentia peccatorum*, ktorá z pomazania vyplýva, robí tak len preto, aby sa jehdoducho odvolal na text sv. Jakuba. Ide o otázku ľahkých hriechov (*peccata minuta*), pretože keď tento svätý biskup hovorí o ťažkých hriechoch (*capitalia crimina*), učí, že ich odpustenie si vyžaduje dlhé a bolestivé odčinenie, s odlúčením sa od sv. prijímania, atď..., ako aj skutky verejného pokánia. Sú to kňazi, ktorí udeľujú pomazanie za sprievodu modlitby svojich diakonov, avšak z uvedeného nevyplýva, že by olej aj žehnali.

---

⁶⁶ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 328.

V iných textoch zas sv. Cezáriu vyjadruje takým spôsobom, že nám dovoľuje predpokladať, že pomazanie vykonávali veriaci priamo na sebe alebo na svojich blízkych chorých. V skutočnosti hovorí o matkách, ktoré namiesto toho, aby sa obrátili na mágiu a chceli tak dosiahnuť vyliečenie svojich detí, mali ich pomazať olejom požehnaným kňazmi; ďalej hovorí o chorých, ktorých pozýva ich k pomazaniu posvätným olejom a ku svätému prijímaniu. Toto laické používanie oleja pre chorých potvrdzuje aj rozprava zo života tohto svätého biskupa, keď na Bielu sobotu, keď posväcoval oleje na krst, rodiny poslali svoje deti s ampulkami vody a oleja, aby ich požehnal.⁶⁷ *exhibentes vascula cum aqua, alii cum oleo, ut eis benediceret*. Keď mu potom predstavili nejakú posadnutú osobu, *capiti eius manum imponens, benedictionem dedit, deinde oleum benedixit, ex quo cum nocturnis horis perungi iussit (položiac ruku na jeho/jej hlavu, udelil mu požehnanie, potom požehnal olej, z ktorého rozkázal pomazať ju v nočných hodinách)*. Navyše aj pápež Inocent I. v Ríme uznal použitie posvätného oleja veriacimi za oprávnené.

g) Svätý Eligius, biskup z Noyonu, v rámci jednej homílie ovplyvnenej rozpravami svätého Cezária, upozorňuje veriaceho človeka, že v prípade choroby sa nemá obracať na mága a hľadať u neho liek, ale prijať Eucharistiu a následne žiadať Cirkev o posvätný olej, *oleum benedictum fideliter petat*, a pomazať ním svoje telo, *unde corpus suum in nomine Christi ungeat; et, secundum Apostolum, oratio fidei...; et non solum corporis, sed etiam animae sanitatem recipiet*.

h) Súčasne so sv. Eligiom sú známe aj tri galikánske formuly na požehnanie oleja, obsiahnuté v takzvanom Misáli z Bobbio. Prvá sa zameriava na exorcizovanie oleja a ďalšie dve majú epikletickú formu a sú zamerané na požehnanie oleja. Vo všetkých troch, spolu s telesnými výhodami pre tých, ktorí *ungendi sunt aut sumpti accipiunt*, sa úzko potvrdzujú

---

⁶⁷ *...exhibentes vascula cum aqua, alii cum oleo, ut eis benediceret*. In: RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 330.

aj ich duchovné účinky: *salutarem gratiam et peccatorum veniam et sanitatem coelestem consequi mercantur*. Ďalšie tri formulky vizigotského *Liber ordinum* – ktoré spadajú stále do toho istého obdobia – poukazujú prevažne na uzdravujúci účel z choroby u daného nemocného. Posledná formulka končí tým, že prosí Boha o odpustenie nad spáchanými hriechmi: *Fiat illi hace olei sacra perunctio concita morbi praesentis expulsio et peccatorum omnium exoptata remissio*. Toto pomazanie sa konalo tak, že kňaz pomazal chorého na hlave.⁶⁸

i) Dôležitý je aj posun Bédu Ctihodného (672-735), ktorého autorita bola veľká v období stredoveku. Ide o prínos, ktorým završuje predkarolínske obdobie. V komentári k známym úryvkom sv. Jakuba dodáva, že stále živá prax, *nunc Ecclesiae consuetudo*, ukazuje ako kňazi pomazávajú chorých posvätným olejom a dosahujú modlitbou ich uzdravenie: *et oratione comitante, sanentur*. Dodáva však, že takéto pomazanie nie je vyhradené len pre kňazov, ale ako už poznamenal pápež Inocent I. môže byť udelené všetkým kresťanom – či už pre vlastnú potrebu, alebo pre dobro svojich chorých: *Nec solum presbyteris, sed... etiam omnibus christianis uti licet eodem oleo in sua aut in suorum necessitate ungendero*. Je však potrebné, aby bol olej posvätený a aby tí, ktorí vykonávajú pomazanie, vzývali Božie meno... *vel certe quia etiam cum unguunt infirmum, nomen Domini super cum invocare debent*.

Rozprava Bédu Ctihodného je jasná. Okrem kňazov sú to aj tí najvyzrejší laici (*seniores*), ktorým je vhodné zveriť pomazanie chorého, aby ozdravel. Nevyplýva z toho však tú skutočnosť, že také pomazanie by sa malo vykonať výlučne v bezprostrednej blízkosti smrti alebo že má prevažne len duchovný účel. Béda však poznamenáva, že ak má chorý hriechy, nadobudne ich odpustenie – pokiaľ sú ľahké – vzájomným vyznaním: *ut quotidiana levianque peccata alterutrum coaequalibus confiteamur*. Pokiaľ však ide ťažké

---

⁶⁸ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 330.

hriechy, podiehajú autorite kňaza a stanoveným skutkom kajúcnosti. Spoveď je teda pre dotyčného doplnkom pomazania.⁶⁹

Po preskúmaní doterajších textov môžeme vyvodit', ktoré disciplinárne normy týkajúce sa oleja pre chorých sa museli dodržiavať v prvých ôsmich storočiach v západnej Cirkvi.

1. Olej použitý na pomazanie musí byť v prvom rade posvätený. Medzi spisovateľmi sa preto nazýva ako: *oleum benedictum, sanctificatum oleum, oleum benedictionis, oleum sanctum, sacraum oleum*; a konkrétnejšie *oleum pro infirmis consecratum*. Veriaci prinášajú ampulky do kostola na požehnanie alebo ich požehnávajú biskupi ešte predtým, ako ním oni sami pomažú chorých.

2. Toto požehnanie je hlavným dôvodom jeho účinnosti: je ňou to, ako už vyjadril Inocent I., čo dáva zrod sviatosti – *sacramentum*, čiže symbolu a prostriedku Božej sily, ktorá sa nad chorým vzýva.

3. Požehnanie oleja je prísne liturgický úkon vyhradený iba pre biskupa alebo kňaza. V Ríme v rámci *Traditio*, a neskôr v rámci OR XXX tento úkon vyhradzovali pre pápeža počas slávenia v koncelebrácii s jeho *presbyteriom*. V Galii a severnom Taliansku, kde boli cítiť hlavne orientálne vplyvy, bolo požehnanie zverené predovšetkým kňazom.⁷⁰

4. Nanášanie požehnaného oleja na chorého vykonávajú ako členovia posvätej hierarchie, biskupi a kňazi, tak aj veriaci. Texty príliš nerozlišujú rozdielny charakter, no je ľahké badať, ako pomazanie vykonávané klerikmi – ktoré scholastici neskôr nazvú ako „*unctio solemnis infirmorum*“ – má jasnú sviatostnú hodnotu a účel, zatiaľ čo ostatné pomazania, ktoré robili laici zo zbožnosti, sú zamerané výlučne na telesné uzdravenie chorých.

V tomto zmysle je posvätený olej *medicina Ecclesiae* (Sv. Cézarius). Veriaci prosia o jeho požehnanie, aby boli pripravení *ad diversas morborum causas necessarium*. Každé

---

⁶⁹ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 331.

⁷⁰ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 331.

telesné ochorenie, či už vážne alebo ľahké, pripúšťa posvätné pomazanie, aj napriek tomu, že ma trvalý charakter. Pomazávajú sa nemí, hluchí, slepí, posadnutí, paralizovaní. Následné použitie oleja rovno na nervový bod, kde je bolesť najväčšia, prezrádza očakávaný vzťah medzi posvätným obradom a zlepšením zdravotného stavu.

5. Z nijakého z predkarolínskych textov sa nedá s istotou vyvodit', že pomazanie bolo udelené *in extremis*, na výslovný účel prípravy chorého pre dobrú smrť.

6. Existujú len raritné odkazy na duchovný účinok pomazania, na odpustenie hriechov. Najstaršie západné požehňavacie formuly o tom mlčia: ale Inocent I a potom aj Sv. Cézareus to rázne potvrdzujú. Sv. Béda o tom tiež hovorí, avšak dáva to skôr do súvislosti so svedčou ako s pomazaním. Je pravdepodobné, že počas tohto dlhého časového obdobia sa postupne čoraz viac budovalo vedomie o duchovných účinkoch pomazania v duši prijímajúceho. Dôkazom toho sú aj formulky Misálu z Bobbio i vizigótske formuly, ktoré túto skutočnosť zdôrazňujú viac ako tomu bolo predtým a v niektorých kostoloch rímska formulka *Emitte...* bola prepracovaná tak, aby obsahovala zreteľný odkaz na odpustenie hriechov.

7. Na záver je potrebné doplnit', že napriek nepopierateľnej nejasnosti v mnohých predložených svedectvách, je učenie a prax Cirkvi ohľadom sviatostného pomazávania chorých zreteľne potvrdená pápežom Inocentom I. a sv. Cézariom z Arles, ktorí zároveň potvrdzujú, že dané pomazanie vykonával kňaz, vzhľadom na slová svätého Jakuba, v rámci euchologickej formulky, s cieľom dosiahnutia uzdravenia prepojeného s duchovnými účinkami. Ak niekedy aj Cirkev dovolila, aby veriaci robili podobné pomazanie na sebe alebo voči iným, takého pomazanie nemohlo mať sviatostnú hodnotu, ale iba posväcujúcu. Môžeme tak tvrdit' na základe skúmania neskoršieho učenia, nakoľko tak, ako najstaršia Cirkev delegovala v núdzných okolnostiach diakonov, aby sprostredkúvali zmierenie i laikov, aby zanášali a podávali Eucharistiu, tak mohla veľmi ľahko umožnit' veriacim, aby

boli služobníkmi posvätného pomazania na ich vlastných chorých s úmyslom oprávnene udeľovať danú sviatosť.⁷¹

2.2.2 Posvätný olej po Karolínskom období

S príchodom karolínskeho obdobia sa nejasnosti začali vyjasňovať. Podobne ako tomu bolo v iných dôležitých bodoch liturgického života, tak sa aj náuka a pastoračná prax sviatosti chorých začala naberať čoraz väčšie vyjasnenie a rezolútnosť v jej duchovnom primáte. Zdroje informácií boli čoraz početnejšie, najmä v Galii, a poukazovali na obnovenie sviatosťného obradu, ktorý sa postupne začal šíriť na celý západ.

Prvé náznaky sa objavili v karolínskych kapitulách. Pipin (+768) a potom aj Karol Veľký viackrát trvali na tom, aby kňazi zabezpečovali pomazávanie chorých posvätným olejom: *si quis infirmatur, a presbyteris oleo sanctificato cum orationibus diligenter ungetur*, hovorí jedna z nich. Teodolf z Orleans (+821) z toho nevyklučuje ani deti: *ipsis quoque pueris necessaria est unctio*. Už bolo pomazanie predstavené ako pomoc k dobrej smrti, ktoré sa udeľuje spolu s pokáním a Eucharistiou: *Ut morientes sine sacra Olei unctione et reconciliatione et Viatico non deficiant*. Koncil v Chalone (813) zdôrazňuje jeho duchovný význam, aj napriek niektorým nezhodným hlasom: *Non est parvipendenda hujusmodi medicina, quae animae corporisque medetur languoribus*. Amalarius zas potvrdzuje jeho sviatosťnú účinnosť, ktorá vyplýva na základe požehnania biskupom: *quando a populis offertur, (oleum) simplex liquor est ; per benedictionem sacerdotum transfertur in sacramentum*. V Nemecku sa zase presadzovali pravidlá, ktoré dostali názov podľa mena svätého Bonifáca, ktoré kňazom odporúčali nosiť si vždy so sebou olej pre chorých na svoje misijné cesty a aby na nich šírili jeho uzdravujúci účinok: *admoneant fideles infirmos illud exquirere, ut eodem oleo peruneti, a presbyteris sanentur, quia oratio fidei salvabit infirmum*. Toto opakované naliehanie zo strany biskupov naznačuje, že prax pomazania chorých bola v nemalej miere vystavená pohrdaniu a úpadku. Jonas d'Orleans

---

⁷¹ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 332.

(+843) sa k tomu výslovne priznáva: *Multis namque propter ignorantiam, multis propter incuriam, haec olei unctio ab usu recessit ; quibus autem in usu non est, necesse est ut in usum veniat.*⁷²

O nič menej nástožčivé odporúčanie, spojené s jasným výkladom náuky o nevyhnutnosti a účinkoch tejto sviatosti, nachádzame v istom kanóne z koncilu v Pavii (850), ktorý stojí za to, aby sme si ho tu zacitovali: *Illud quoque salutare sacramentum quod commendat Jacobus apostolus dicens: Infirmatur... sollerti praedicatione populis innoscendum est: magnum sanc et valde appetendum mysterium, per quod si fideliter poscitur et (peccata) remittundur et consequenter corporalis salus restituitur. Sed quia frequenter contingit ut aegrotus aliquis aut sacramenti vim nesciat, aut minus periculosam reputans infirmitatem, salutem suam operari dissimulet aut certe morbi violentia oliviscatur, debet eum loci presbyter congruenter admonere, quatenus ad hanc spiritualem curam secundum propriae possibilitatis vires vicinos quosque presbyteros invitet. Hoc tamen sciendum, quod si is qui infirmatur publicae poenitentiae mancipatus est, non potest hujus mysterii consequi medicinam, nisi prius, reconciliatione percepta, communionem corporis et sanguinis Christi meruerit.* (Taktiež táto spásonosná sviatosť, ktorú odporúča apoštol Jakub hovoriac: Kto je chorý... je nutné obratným kázaním ľudom oznámiť: je to veľmi spásonosná a žiadaná sviatosť, ktorá—ak sa pobožne žiada— odpúšťa hriechy a rovnakým spôsobom navracia telesné zdravie. Často stáva, že ten, kto je chorý buď nepozná silu sviatosti, alebo považuje chorobu za menej nebezpečnú, a tak zanedbávajú pracovať na svojom zdraví alebo zabúdajú na prudkosť svojej choroby. Takého človeka musí miestny kňaz primerane napomínať, aby pozýval k tejto duchovnej liečbe—podľa vlastných schopností a možností—svojich blízkych aj kňazov. Avšak treba vedieť, že keby ten, čo je chorý, bol v stave verejného pokánia, nemôže nadobudnúť liek tejto sviatosti—ak predtým nedosiahol zmierenie a neprijal spoločenstvo telo a krvi Krista.)

---

⁷² RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 333.

Je zrejmé, že od tohto obdobia všeobecné prijatie posvätného oleja znovu získava na sile a sa ustalauje, hoci len pomalým tempom. Je to aj z dôvodu, že nie všetci biskupi jeho prijímaním priamu zaväzujú svojich veriacich. Niektoré synody ho dokonca podriadili záujmu chorého. Ďalej by sa nemalo opomenúť mnoho ďalších prvkov, ktoré v rôznej miere bránili väčšej obľube tejto sviatosti alebo ktoré viedli k požiadaniu o vyslúženie až na konci života: napríklad viera, že ak chorý viedol dobrý život, nepotreboval pomazanie. Ďalej k tomu prispel: zaužívaný zvyk, už spomenutý v rámci koncilu v Pavii, že k lôžku chorého sa zvyklo volať viacero kňazov, čo však znamenalo značné nepohodlie pre rodinu; pretrvávajúca nevedomosť niektorých – nad čím žalostil už svätý Cézarius – ktorí radšej siahli po poverčivých praktikách ako po Božom lieku. Panoval vtedy totiž široko rozšírený predsudok, ktorý bol pozostatkom antickej kajúcej praxe vzhľadom na zomierajúcich, že pokiaľ sa chorý po prijatí posvätného oleja uzdravil, bolo mu zakázané jesť mäso, chodiť bosý, požívať radosti legitímneho manželstva a tomu podobné. Toto bolo dôvodom, prečo sa ľudia snažili vyhýbať takýmto obávaným obmedzeniam, ktoré sa spájali s pokáním a posvätným pomazaním, ktoré sa odkladali až do okamihu, keď všetka nádej na uzdravenie ľudsky vyprchala. Neskôr sa k tomu pridala ešte horšia ťažkosť, najmä v severných krajinách, ktorú vyvolala chamtivosť poniektorých kňazov, ktorí vyhradili pomazanie iba pre bohatých, ktorí im mohli poskytnúť štedré odmenu alebo požadovali od príbuzných chorého zvláštne druhy inkasovania.⁷³ Synody – ktoré síce uznávali spravodlivé a slušné poďakovanie za službu, ktorá sa neraz musela predlžovať, nakoľko si to vyžadovalo samotné udeľovanie posledných sviatostí či následná asistencia pri chorom – prísne zakázali akúkoľvek formu svätokupectva, dokonca aj tú skrytého, ktoré by bolo na potupu sviatostí a zdrojom živých predsudkov u ľudí.

---

⁷³ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 334.

Na rozdiel od staršieho učenia, máme možnosť vidieť, že v tejto dobe sa správa posvätného oleja zveruje výlučne kňazom, pričom jeho užívanie sprevádza sviatosť pokánia ako jeho následok a zároveň vystupuje ako úvod pre prijatia Viatika. Bezpochyby k tomu prispelo používanie galikánskych penitenčných nariadení *Ordines*, pochádzajúcich z Gréckej cirkvi a u nás používaných niečo až do obdobia po roku 1000, ktoré poskytovali kajúcnikom možnosť prijať po spovedi a absolúcii aj pomazanie posvätným olejom, ako to tiež vnímame prepísané Halitgarovým penitenciálom. O tomto sa zmienila už aj kapitula Karola Veľkého (769), avšak nariadenia Teodulfa z Orleans (okolo roku 797) túto skutočnosť vzhľadom na jeho kňazov uvádzajú výslovne: *Primitus infirmo poenitentia detur*, položil chorého na vrecovinu a naniesol mu popol na hlavu: potom sa mu naniesol posvätný olej 15 rôznymi pomazaniami. *Uncto vero infirmo cum orationibus... sacerdos det ei pacem et communicet eum*. Takéto zaužívanie však nemuselo platiť všeobecne. Vyššie spomínaný koncil v Pavii to zakazuje, čo sa dostalo aj do Rímsko-germánskeho pontifikátu a zostalo v platnosti až do 12. storočia, kedy dochádza k teologickému vypracovaniu obradu, či už vzhľadom na vzťah ku sviatostnosti, alebo vzhľadom na duchovné účinky, ktorými pôsobí na dušu. Anonymný autor diela *Sententiae divinitatis* (asi okolo r. 1145) je prvým, ktorý pomazanie zaradil medzi sedem veľkých sviatostí a odlišil ju od ostatných obradov, ktoré sa neskôr nazývajú sväteninami. Ale ak ide o sviatosť – uvažovali neskôr scholastici – a to dokonca o sviatosť uzdravujúcej povahy, ako to vyhlasuje svätý Jakub, tento liek nemôže byť zameraný na telesný účinok, v opačnom prípade by musel spôsobovať uzdravenie chorého s neomylným účinkom, čo sa však nestáva zakaždým. Bude to teda skôr akási duchovná medicína, ktorá vyvoláva duchovné účinky.⁷⁴Tie sú vo svojej podstate zosumarizované v odpustení hriechov: nie smrteľných, pretože tie sú odpustené vďaka spovedi, ale tých všedných a ich následkov. Pomazanie posvätným olejom predstavuje ako také posledné očistenie duše. A preto *numquam nisi in extremo adhibenda est*, alebo ako to napísal svätý Tomáš: *ultimum remedium quasi immediate disponens ad*

---

⁷⁴ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 335.

gloriam. A naozaj, ide o posledné pomazanie. Toto pomenovanie sa takýmto spôsobom ustálilo a v praxi sa podávalo až po Eucharistii, pričom sa pomazanie považovalo za sviatosť, ktorá *in articulo mortis* uspôsobuje človeka na dobrú smrť.

Túto koncepciu – ktorá predovšetkým pomazanie chorých posúva na duchovnú rovinu, hoci by bolo udelené aj mimo bezprostredného nebezpečenstva smrti podľa starodávneho zvyku Cirkvi – bola vyhlásená autoritou Tridentského koncilu:

Res (sviatosti) gratia est Spiritus sancti, cuius unctio delicta, si quae sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstegit, et aegroti animam alleviat et confirmat, magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda levius fert, et tentationibus demonis calcaneo insidiantis, facilius resistit. (Tieto veci—sviatosti—sú milosťou Ducha svätého, ktorého pomazanie stiera viny—ak ešte treba nejaké odčiniť—a zvyšky hriechu; obľahčuje a posilňuje dušu chorého, vzbudzuje v ňom veľkú dôveru v Božie milosrdenstvo; touto (milosťou) je chorý pozdvihnutý, je zbavený nepohodlia choroby a ľahšie vzdoruje pokušeniam diabla striehnuceho na päty.)

Čo sa týka priamo telesných účinkov, sa koncil obmedzil len na nasledovné konštatovanie: *sanitatem corporis interdum, ubi salus animae expedierit, consequitur*. Avšak zdravie, ako správne uvádza istý moderný teológ, sa nedosahuje len klinickým zotavením, ale aj obnovením poriadku a závislosti tela na duši, ktoré neusporiadané vášne často – dokonca aj fyzicky – narušili.⁷⁵

2.2.3 Obrad posledného pomazania

Pred tým ako predstavíme historické črty Obradu s olejom chorých, je potrebné najskôr urobiť istú zmienku ohľadom formúl pre jeho požehnanie.

---

⁷⁵ RIGHETTI, M. *Manuale di storia liturgica*. Milano : Ancora, 1959, s. 336.

1. Požehnanie

Nevieme povedať či latinská cirkev pôvodne stanovila ako absolútnu podmienku k platnosti posvätného pomazania, že olej musel byť požehnaný. Svätý Jakub to vôbec nespomína. Zostáva však v plnom súlade so starodávnym liturgickým učením, že materiál sviatostí mala byť pripravená na svoj posväcujúci účel skrze formulu posvätenia alebo epiklézy.

A naozaj, vzťahujú sa na ňu dve starodávne formuly, uvedené už na predchádzajúcich stranách, ktoré sú vlastné rímskej liturgii. Ide o formulu svätého Hypolita: *Oleum hoc sanctificans...* a druhá od Gelázia: *Emitte, quaesumus Domine...*, ktorá sa stále používa a je inšpirovaná tou prvou. Táto druhá nám bola v gregoriáne predstavená v retušovanej podobe s novou gramatickou konštrukciou, aby tak mala jasnejší význam a skrátaná o príchastie *gustanti*, ktoré narážalo na to, že olej mal byť priložený k ústam, čo v 8. storočí stratilo platnosť. Táto formulka pripomína, podobne ako tá Hypolitova, mazanie kňazov, kráľov, prorokov a mučeníkov, *unde unxisti sacerdotes, reges prophetas et martyres*. Spomenutie týchto posledných, čo zase chýba v *Traditio*, má pravdepodobne, alegorický význam. Mohlo by to však taktiež odkazovať aj na *Oleum martyrum*, ktorý sa zvykol čerpať pri ich hrobách a ktorý v náboženskom živote 6. a 7. storočia nadobudol značný význam ako účinný uzdravujúci prostriedok. Modlitba *Emitte* z dvoch rímskych sakramentárov je samostatná; pričom sa vôbec nespája – čo je jedinečné – so žiadnym exorcizmom, aj keď je veľmi pravdepodobné, že od najstarších čias mala prepojenie tohto druhu, ako sa o tom dozvedáme v Euchológii od Serafiona a v Mísáli z Bobbia. Posvätný olej bol považovaný za najvyšší prostriedok na vyhnanie alebo neutralizáciu diablovho pôsobenia, ako ho nazýva svätý Lukáš (13,11), ktorý je príčinou chorôb a taktiež ako prostriedok, ktorý pripravuje dušu, aby v prípade blížiacej sa smrti zvíťazila v boji proti diablu. Pokiaľ vieme, až po 9. storočí sa pred galeziánsku formulu

dostáva exorcizmus *Exorcizo te, creatura olei...*, ktorá sa dodnes používa na požehnanie krizmy.⁷⁶

Asi o storočie neskôr sa nahradila súčasnou modlitbou: *Exorcizo te, immundissime spiritus...*, v ktorej sú účely pomazania zamerané hlavne na duchovnú oblasť – na *corroborandum templum Dei vivi...*

Zvyk vkladať požehnávanie oleja do omšového kánonu je veľmi starý. Svätý Hypolit nám podáva aj konkrétny formulár, ktorého miesto bolo hneď za slovami premenenia. Ešte aj dnes ho biskup požehnáva pred doxológiou *Per quem haec omnia...*, ktorá svojho času tvorila protokolárnu konklúziu všetkých foriem požehnaní, ktoré sa vykonávali v tejto časti omše. Nie je však známe, kedy presne sa začalo toto požehnanie rezervovať pre Zelený štvrtok. V Gelasiánakom misáli už nachádzame takúto rubriku k tomuto dňu, no nepochybne sa zo začiatku olej požehnával v rámci ktorejkoľvek omše v ruku, kedykoľvek ho bolo treba použiť, ako to robia Gréci podnes. Bonizo, biskup z Piacenzy okolo roku 1085, to potvrdzuje vo svojom *Libellus de sacramentis: Hoc* (posvätný olej), *omni tempore, inter missarum solemnia a presbyteris, in eo loco ubi sic legitur: „Per quem haec omnia bona creas...“*, *solebat consecrari. Nunc vero a solis episcopis in eodem loco missae in Coena Domini consecratur*. Bonizovo tvrdenie sa predovšetkým odvoláva na rozsiahly zvyk v ranom stredoveku v chrámoch horného Talianska, ktoré podľa vzoru Grékov umožňovalo kňazom požehnávať olej chorých.

Do dnešnej doby si zachovala ordinárnu fakultu pre svojich kňazov požehnávať olej pre chorých už len Cirkev v Grécku. Zároveň tiež presadzuje – hoci sa v obradoch podstatne zhoduje s Latinskou verziou – že v tejto sviatosti má prevažovať účel uľaviť na tele a až potom aj na duši.⁷⁷

---

⁷⁶ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 337.

⁷⁷ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 338.

2. Udeľovanie sviatosti chorému.

Nezachoval sa nám žiaden ceremoniál udeľovania posvätného oleja spred 8. storočia. Pravdepodobne pred týmto obdobím ani neexistoval žiadny osobitný, liturgicky organizovaný obrad. Pravidlá vysluhovania boli v tomto smere súkromné, v domácom prostredí, sprevádzané invokatívnou modlitbou, ako to radil aj svätý Jakub, ktorou sa zvolávala Božia pomoc nad chorým: *ungentes oleo in nomine Domini*.⁷⁸

Gelasián nám zachoval formulár s názvom *Ordo super infirmum in domo*, ktorý je zložený zo štyroch modlitieb, pričom nijaká z nich nenaznačuje žiadne pomazanie. Z toho dôvodu ho nemožno považovať za rituál posvätného oleja.

Najstarší obrad, ktorý je vo svojich častiach veľmi podrobný, sa nachádza v II. Kapitole Theodulfa z Orleans (797), ktorý následne predstavoval v období stredoveku vzor pre *Ordines ad visitandum et unguendum infirmum*. Tieto už nachádzame v hojnom počte od 9. storočia v liturgických knihách, pričom sa neskôr začlenili aj do nášho rituálu. Pozostávajú v podstate z nasledujúcich častí:

- a) Pozdrav a očista izby chorého;
- b) Spoved' a vkladanie rúk;
- c) Recitácia siedmich kajúcich žalmov a litánie k svätým s príslušnými modlitbami;
- d) Vyznanie viery (symbol) a modlitba *Pater noster*;
- e) Pomazanie rôznych častí tela chorého za vyslovovania príslušných formúl;
- f) Záverečné modlitby nad chorým: bozk pokoja;
- g) Sväté prijímanie (Viatikum).⁷⁹

---

⁷⁸ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 338.

⁷⁹ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 339.

Tu uvedieme krátky komentár k jednotlivým týmto častiam.

- a) Slávnostný a žičlivý pozdrav *Pax huic domui...* tvorí ešte aj dnes úvod tohto obradu. Nasleduje pokropenie miestnosti chorého svätenou vodou, do ktorej sa v minulosti primiešavalo niekoľko kvapiek posvätného oleja a štipka popola. *Ordo* z 9. storočia odporúča pokojnú modlitbu plnú odovzdanosti, ktorá sa používa dodnes: *Introeat, Domine Jesu Christe, domum hanc...*; ďalšiu: *Oremus et deprecemur...* je obsiahnutá v X. OR. z 13. storočia.
- b) Už sme spomenuli ako došlo k uloženiu pokánia chorým *in extremis*, zložením chorého na vrecovinu a označením popolom. Tento obrad bol v ranom stredoveku veľmi častý a zvyčajne predchádzal alebo nasledoval po sviatostnej spovedi. Ak chorý nebol v stave dostatočne vyznať svoje previnenia, navrhla sa mu nejaká kajúcna formulka, ako napr. *Peccavi, peccavi! Mea culpa!* V súčasnosti rituál predpisuje v tomto bode všeobecné vyznanie hriechov za pomoci *Confiteor...*, ktoré završujú dve formule absolúcie *Misereatur...* a *Indulgentiam...*⁸⁰
- c) S účelom pohnúť chorého k ľútosti nasledovala recitácia siedmich žalmov pokánia a litánií k svätým, ktorých formulár pripúšťal za určitých okolností aj osobitné zvolania ako: *Ut fructuosam atque salutiferam poenitentiam tribuere digneris...; Ut infirmum nostrum visitare et confortare digneris...* . V dlhej verzii záverečných modlitieb litánií, predkladajú *Ordines* takmer zakaždým formuly: *Deus Misericors...; Deus clemens...; Majestatem tuam...* ktoré Gelasián zaznamenáva na Zelený štvrtok pod názvom: *Reconciliatio poenitentis ad mortem*.

---

⁸⁰ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 339 - 340

d) Ako sme už povedali, súčasťou obradu zmierenia bolo aj vyznanie viery a modlitba *Pater noster*. Podľa starodávneho zvyku modlitba *Pater* slúžila na prípravu na sväté prijímanie; a vyznanie symbolu bol pridaný až po 8.-9. storočí. Oboje boli považované za akýsi odpudivý nástroj na diabla a ako ochrana pred jeho pokušeniami. Kláštorné *Ordo* z Lorsch, zostavené okolo roku 811, nám prináša zaujímavú rubriku, podľa ktorej mal byť *Symbol* a *Pater* zaspievaný samotným chorým, pokiaľ mu to samozrejme sily dovoľovali: *canet, si valet*.

e) V tomto bode začína sviatostná časť obradu v pravom slova zmysle. Tá začína predovšetkým formulou exorcizmu:

In nomine P. et F. et S. S. extingatur in te omnis virtus diaboli per impositionem manuum nostrarum et per invocationem gloriosae S. Dei Genitricis Virginis Mariae...

Gesto vkladania rúk, ktoré ho sprevádza, ako už naznačil svätý Jakub, sa muselo v Cirkvi vždy zachovávať, aj keď sa obvykle v dokumentoch nespomína. Ale istá veta, ktorou svätý Ambróz žiada Novatianov, aby vkladali ruky na chorých a aby pripisovali ich uzdravenie požehnaniu, nám dovoľuje predpokladať, že ide o všeobecný zvyk tak katolíkov, ako aj Novatianov v rámci obradu *manuum impositio*. Ambosiánske kódexy totiž takto nazývajú sviatosť oleja pre chorých.⁸¹

f) Nasledujú sviatostné pomazania, ktorým predchádzajúce úkony obradu slúžili ako príprava. Ohľadom počtu a jednotlivých častí tela na pomazanie nám *Ordines* ponúkajú rôzne usmernenia. Okrem piatich zmyslov: oči (*supercilia*), uši, nos, pery a ruky i nohy, ktoré vymenúva náš rituál, a až do 8. storočia aj pápežský pontifikál, sa uvádzajú už aj hrudník, srdce, plecia (*inter scapulas*), bedrá, kĺby (*omnes*

---

⁸¹ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 340.

compagnes membrorum) a predovšetkým chorá časť tela – *locus maximi doloris*. Keďže chýbala určená kanonická norma, niekedy sa zachádzalo až do extrému. *Ordo* z Remešu (800) predpisuje 22 rôznych pomazaní pre kňazov a 24 pre veriacich. Hneď po pomazaní sa olej utrel kúdeľom. Už pri Theodulfovom ceremoniáli sa upozorňuje na to, aby sa vykonali pomazania v tvare kríža, a aby sa veriacim nepomazávalo čelo a kňazom zas celé dlane na rukách, pretože tie boli už predtým poznačené krizmou. Časti šiat, ktoré sa priliehaním dotýkali posvätného oleja, nesmeli byť v prípade smrti pochované spolu so zosnulým.

Čo sa týka formuly používanej pri jednotlivých pomazaniach, čelíme veľkej rozmanitosti. Predkarolínske pramene sa všeobecne odvolávajú na vzývanie Kristovho mena: *Paralytici artus singulos, invocato Christi nomine, perunxit*, čítame o sv. Segnanovi, opátovi v Borgondii zo 6. storočia. Gregor z Tours nám zachoval slová, ktoré povedal svätý Hospicius pri pomazaní očí istého slepého: *In nomine Jesu Christi, redemptoris nostri, aperiantur oculi tui*. Ale nemožno povedať, že by tieto pomazania boli sviatostné. Tri rímske sakramentáre v tomto ohľade neobsahujú nijakú formulku. V Galii sa však ujala jedna, ktorej pôvod siaha ku krstnému obradu Keltov, ktorá slúžila ako vzorová formulka pre rôzne pomazania. Ustálený protokol predkladal takéto slová: *Ungo te de oleo sanctificato sicut unxit Samuel David...*, po ktorom nasledoval vlastný text exorcistického charakteru:

Operare creatura olei, operare in nomine Dei Patris omn. Et Filii et Sp. Sancti, ut non lateat hic spiritus immundus, nec in membris, nec in medullis, nec in compaginibus membrorum, sed operetur in te virtus Christi Filii Dei vivi altissimi et Spiritus Sancti. (Pracuj, stvorenie oleja, pracuj v mene Boha Otca všemohúceho, i Syna i Duch Svätého, aby sa neskryval onen nečistý duch ani v údoch, ani v útrobach, ani v ústrojenstve údov, ale nech v tebe pracuje sila Krista, Syna Božieho živého najvyššieho a Ducha Svätého.)

Z mnohých novších formuliek Kern rozlíšil rôzne typy: **euchologické**, ktoré menia modlitbu pre každé pomazanie (napr. pre zrak): *Aure, benignitatis tuae precibus nostris accomoda, piissime Deus, et quidquid hic famulus tuus suarum sensibus aurium noxiae puritatis admisit, huius olei linitione vacuctur, ut...*⁸²

Optatívne, ako napr.: *Haec unctio per signum sanctae Crucis et per olcum sanctificatum et per donum S. Spiritus, fiat tibi ad sanitatem.* **Indikatívne**, ktoré sa spravidla odvolávajú na meno troch božských osôb: napr. *In nomine Patris et F. et S.s. regnantis in saecula saeculorum. Amen.*; alebo: *Ungo te de oleo sanctificato ut salveris aeternaliter, in nomine Patris et F. et S.s.* **Imperatívne** ako ten z pontifikálu z Narbonne (11. storočie): *In nomine P. et F. et S.s. regnantis in saecula saeculorum: accipe sanitatem corporis et remissionem omnium peccatorum tuorum.* **Zmiešané** ako napr.: *Ungo oculos tuos de oleo sanctificato, ut quidquid illicitu visu deliquisti, huius olei unctione expietur.* Deprekatívna formula, ktorú daný rituál predpisuje: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per (visum)... deliquisti*, nachádzame už v 10. storočí a podarilo sa ju presadiť po tom, čo si ju zvolil Eugen IV. dekrétom *pro Armenis* (1493). Rímsko-germánsky pontifikál a pontifikál pápežov z 12. storočia obsahuje zase indikatívne formuly: *Ungo oculos...* Tie sa však vytratili v 13. storočí, potom, čo scholastici, ktorí taktiež uprednostňovali formuly tohto druhu, urobili výnimku pri posvätnom oleji, ako prejav úcty voči textu svätého Jakuba. *Et oratio fidei...* Svätý Tomáš dokonca poznamenáva, že ak niektorý rituál navrhuje iba indikatívnu formulku, je potrebné k nej pridať *oratio*, ktorá slúži ako forma sviatosti. Exorcistická modlitba: *In nomine Patris et F. et S.S., extringuatur in te omnis virtus diaboli...*, ktorá v rituáli predchádza obradu pomazania aj s kladením pravej ruky na chorého, bola formulou, ktorou sa v 11. storočí dávalo prvé pomazanie na hlavu – *ad caput*, čo sa neskôr z používania vytratil.

Pokiaľ ide o počet kňazov, ktorí boli potrební pri vysluhovaní tejto sviatosti, je isté, že medzi 9-11. storočím, kvôli doslovnej interpretácii slov svätého Jakuba, bolo celkom

---

⁸² RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 341.

bežné volat' na obrad pomazania viacerých kňazov. Išlo o zvyk, s ktorým sa v západnej cirkvi pred karolínskou érou nikdy nestretáme. V takomto prípade, keď kňaz ako hlavný vysluhovateľ vykonával pomazania, ďalší sa okolo lôžka chorého modlili náležité modlitby. *Mox ut sacerdos coeperit infirmum ungere*, udáva rubrika z *Orda* v 10. storočí, *alii circumadstantes incipient antiphonam...*⁸³

Treba však predpokladať, že spomedzi prosieb, ktoré sa modlili tí okolostojaci – *circumstantes* nezahŕňali sviatostné formuly, ktoré mal potichu vyslovovať kňaz pomazávajúci chorého. Je zaujímavé povšimnúť si, ako *Ordines* z raného stredoveku, ktoré určovali pravidlá pre udeľovanie posvätného oleja, upozorňovali na to, že ak bola táto sviatosť už raz prijatá, mohla sa zopakovať viackrát, pokiaľ pretrvával rovnaký nevyhnutný stav. *Ordo* gregoriánsko-hadrianskeho sakramentáru (9. storočie), vydaný Menardom, poznamenáva: *Et sic faciant illi (chorému) per septem dies, si necessitas fuerit, tam de comunione quam de alio officio*. Prax opakovať sviatostné pomazanie sa začalo spochybňovať po 11. storočí. Niektorí tejto praxi vytýkali tú skutočnosť, že sa jej opakovaním dopúšťame urážky voči dostatočnosti tejto sviatosti. Iní, ako napríklad Peter z Cluny a Pier Lombardský, ju bránili na základe jej dlhej a bezproblémovej tradície mnohých cirkví. Boli to scholastici z 13. storočia a neskôr, ktorí znovu siahli po tejto planej námietke a vylúčili akúkoľvek opakovateľnosť sviatostného pomazania pri tej istej chorobe. Išlo o výrok, ktorý neskôr potvrdil aj pápež Klement VI. vo svojom liste Arménom (1351), a neskôr prevzal, no nedefinoval, Trident. Náš rituál z toho prevzal len náuku, ku ktorej dopísal: *In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non potest, nisi infirmus post susceptam unctionem convalescat*. Tento predpis má podľa niektorých len hodnotu disciplinárnej normy, pričom by v prípade jeho nerešpektovania, nezneplatnil samotnú sviatosť.

---

⁸³ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 342.

Modlitby zamerané na to, aby od Boha vyprosovali ovocie pomazania pre chorých, buď prednášali počas obradu prítomní alebo boli recitované hneď po ňom. Z týchto formúl sa nám zachovali v našom rituáli tri. Prvé dve: *Domine Deus, qui per apostolum tuum...* a *Respice, Domine, famulum tuum...*, sú z karolínskeho obdobia. Tretia: *Domine sancte...*, ktorou sa obrad zakončil je z 10. storočia.

V minulosti, predovšetkým v kláštoroch, končilo udeľovanie pomazania posvätným olejom generálnou absolúciou od omylov, ktoré sa vyskytli voči dodržiavaniu kláštorných pravidiel, o ktorú požiadal chorý predstaveného a svojich bratov prostredníctvom recitácie *Confiteor*. Predstavený tejto požiadavke vyhovel obvyklými formulami *Misereatur...* *Indulgentiam...* Následne všetci dali umierajúcemu bozk pokoja.⁸⁴

Rituál upozorňuje kňaza, aby nezabudol umiestniť pred zrak chorého kríž, *ut illam frequenter aspiciat, et pro sua devotione osculetur et amplectatur*. Vystavenie kríža pred chorého, ktorý stojí pred bezprostrednou smrťou, bolo v stredoveku gestom veľkého významu, ktorý ho mal naplniť pocitom veľkej dôvery v Božie milosrdenstvo. Z tohto dôvodu kňaz, ktorý ukazoval kríž, adresoval chorému vhodné slová útechy. Isté *Ordo* z 13. storočia sa v tomto smere takto vyjadruje: *Prelatus ostendat infirmo crucem dicens: Ecce signum dominicae passionis, quem propter te sustinuit Salvator mundi. Attende diligenter, et intueri signa passionis eius, ipsi gratias referendo et in eum spem ponendo, qui talia per te dignatus est pati*. Po výzve tohto druhu mal chorý pobožkať kríž, ktorý sa mu ukázal.

Najstaršia postupnosť ohľadom vyslúženia troch sviatostí pri službe chorým obyčajne stavala posvätný olej pred alebo po (sviatostnom) zmierení, avšak vždy pred sväté Viatikum. Existovali, ako sme už povedali, isté pochybné teologické špekulácie v 12. a 13. storočí, ktoré značne zahmlili pravý význam posvätného oleja a robili z neho sviatosť pre zomierajúcich. Ak sa však pozrieme na celú liturgickú a pastoračnú tradíciu Cirkvi, počnúc

---

⁸⁴ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 343.

prvým Nicejským koncilom, zistíme, že skutočnou sviatosťou zomierajúcich je Viatikum, pretože iba v Eucharistii veriaci, *bonum viaticum secum ferens*, nachádza istú pomoc pri prechode z tohto života a istý prísľub blaženej nesmrteľnosti. XLIX OR varuje: *Mox ut (infirmum) videris ad exitum propinquare, comunicandus est de sacrificio sancto, etiamsi comedisset ipso die; quia communio erit ei defensor et adiutor in resurrectione justorum. Ipsa enim resuscitabit eum*. Pokiaľ ide o osobu – subjekt, ktorý mal prijať olej chorých, nenachádzame v starovekej cirkvi svedectvá, že okrem penitentov, by vylučovali ostatných pokrstených od prijatia tejto sviatosti. Z toho dôvodu mohol každý, kto bol postihnutý nejakým vážnym, hoc aj nezriedkavým, neduhom, ako napríklad epilepsia, slepota, samotní posadnutí, mohli prijať sviatostné uzdravujúce pomazanie.

Udeľovalo sa však aj deťom – *infantes*? To nám potvrdzuje kardinál Nicolo De Cusa (+ 1464): *Quondam, per sacerdotes... extrema Unctio bola prijatá etiam infantili aetate*. No neodvoláva sa na žiadnu autoritu, ktorá by potvrdzovala jeho tvrdenie.⁸⁵

Ako sme už vyššie spomenuli, *Capitulare* od Teodolfa z Orleans však hovorí o *pueri*, ktorí boli schopní prijať posledné pomazanie. Z kontextu je však zrejmé, že má v úmysle poukázať na *pueri*, ktorí sú už schopní dopustiť sa ťažkých hriechov: nejde tu preto o *infantes*. Chápanie, s ktorým sa pristupovalo v priebehu niekoľkých storočí k tejto sviatosti, viedlo k tomu, že jej cieľom bolo viesť k (sviatosti) pokánia: *et si in peccatis sit, remittentur ei*. Sv. Anton Paduánsky (+1231), krátko pred svojou smrťou, odmietol prijatie posledného pomazania s tým, že si nie je vedomý žiadneho hriechu. Ak potom aj súhlasil, urobil tak z pokory. Dá sa preto pevne veriť, že *infantes* – nemluvňatá, neprijímali pomazanie posvätným olejom, nakoľko neboli schopné zhrešiť.

Náuka, ktorá sa v zhode s praxou vyučovala zo strany tých najväznejších predstaviteľov Scholastiky, počnúc svätým Tomášom, bola, že dieťa môže prijať sviatosť až potom, čo dosiahol užívanie rozumu. Kanonický kódex to svojou autoritou schválil v článku

---

⁸⁵ RIGHETTI, M. *Manuale di storia liturgica*. Milano : Ancora, 1959, s. 344.

v čl. 940 s tým, že v pochybnosti *num infirmum usum rationis attigerit*, daná sviatosť sa má udeliť *sub conditione*.⁸⁶

2.2.4 Kresťanská služba chorým

Evanjeliové slová: *infirmitas fui et visitastis me*, ktoré sa pretavili do výzvy apoštola: *suscipite infirmos*, boli vždy prijímané v Cirkvi a uskutočňované predovšetkým prostredníctvom jej služobníkov. Kresťanská skrytá láska, nemala vôbec v úmysle písať svoje vlastné verejné dejiny, no je isté, že medzi jej dobré zásluhy musíme zaradiť jej starostlivú a materinskú duchovnú starostlivosť o chorých, najmä keď boli na pokraji života. Podľa Sv. Klementa R. oni boli zdrojom vrúcnych modlitieb k Bohu. Ich službu spomína aj sv. Ambróz, ktorý ju zaraďuje medzi veľké kresťanské povinnosti, pričom ju uvádza ako jednu zo zásluh mnohých starodávnych biskupov. *Infirmitas visitans, stipendiis largiter fovens alebat*, píše o jednom z nich aj Venanzio Fortunato.⁸⁷

Toto bolo nástojčivé a vrelé odporúčanie biskupov voči svojim farárom. Keď to isté odporúčal svojim kňazom Reginone z Prumu (+915), pripomína, čo bolo v tomto ohľade predložené na koncile v Nantes už od 7. storočia. Tu sú jeho inštrukcie: *Sacerdos, appropinquans leeto, aegrotum blande leniterque alloquatur, ut omnem spem suam in Deo ponat... ut peccata sua confiteatur, ut emendationem promittat, si Dominus vitam concesserit..., ut his, qui in se peccaverunt, indulgeat, ut rectam fidem et credulitatem teneat, ut de Dei misericordia nunquam desperet.*

Čoskoro boli na tento účel zostavené aj náležité formuláre, na báze otázok a odpovedí medzi kňazom a chorým, ktoré sa nazývajú: *Interrogationes ad morientem*, z ktorých sa nám zachovala aj jedna úvaha zo spisov svätého Anselma z Cantorbery (+1109) pod názvom *Admonitio morienti et de peccatis suis nimium formidanti*, ktoré prešli

---

⁸⁶ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 345.

⁸⁷ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 345.

mnohými obmenami v niekoľkých rituáloch na územiach za Alpami. Niektoré z nich nám predkladá napríklad Rituál svätého Floriána (12 st.), ktoré sú pozoruhodné vďaka svojej úprimnosti a priamosti:

Sic debet interrogati infirmus.

- *Frater, laetaris, quod in fide christiana morieris?* –

Respondet infirmus: Etiam.

- *Gaudes quod in habitu religioso morieris?* (pre mníchov).

R. Etiam.

- *Credis quod pro te mortuus est D. J. Christus, Filius Dei?* – *R. Etiam.*

- *Credis ten on posse salvati nisi per mortem ejus?* – *R. Etiam.*

Age ergo dum superest anima ut in sua morte totam vitam constituas; huic morti totum te involge, et si Dominu ste volucrit iudicare, dic: Domine, mortem D. N. J. C. obicio inter me et iudicium tuum.

Et item dic: - Domine, mortem D. N. J. C. pono inter me et iram tuam.

Deinde die ter: - In manus tuas...

Securus moritur, cui haec ante mortem dicuntur; non videbit mortem aeternam.

Tieto otázky a odpovede sa šírili aj po Taliansku vďaka istej brožúrke: *Speculum artis bene moriendi*, ktorá sa mylne pripisovala kardinálovi Dominikovi Capranica (+1458).⁸⁸ Boli prijaté aj v *Sacerdotale romanum* z Castellano (1537). Boli však vynechané v rituáli Pavla V. (1614), ktorý na oplátku pridal pred vlastnú euchologickú časť vzácny súbor upozornení, aby znamenite slúžili kňazom pri ich pastoračnej praxi.

Euchologická služba sa skladá z piatich častí, z ktorých každá sa skladá zo žalmu, evanjeliového úryvku, modlitby. Tieto môžu poslúžiť podľa rozvážneho výberu a úsudku farára ako ďalšie momenty modlitby a meditácie pre útechu chorého a jeho príbuzných. Tu je osnova:

---

⁸⁸ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 346.

1. Ž. 6 *Domine ne in furore*
Ev. *Matt. VIII, 5-13* (sluha stotníka)
Modlitba. *Omnipotens sempit. Deus* (Gelas. 1. III, n. 70)
2. Ž. 15 *Conserva me Domine*
Ev. *Mk. XVI, 14-18* (misia apoštolov)
Modlitba. *Virtutum coelestium* (= Gelas. 1. III, č. 69)
3. Ž. 19 *Exaudiat te*
Ev. *Lk. IV, 38-40*
Modlitba. *Domine s. Pater... qui fragilitatem* (= Gelas. 1. III, č. 69)
4. Ž. 85 *Inclina Domine*
Ev. *Jn. V, 1-4* (ochrnutý z Betsaidy)
Modlitba. *Respice Domine famulum* (= Hadrianum, *Lietzmann*, 208,2).
5. Ž. 90 *Qui habitat*
Ev. *Jn. I, 1-14 In principio* (Prológ)
Modlitba. *Omnip. aet. Deus, infirmitatem* (3 dom. D. Zjavenie Pána).

Spolu s týmito euchologickými prvkami rituál odporúča farárovi používať tie sväteniny – svätenú vodu, žehnanie v tvare kríža, požehnanie, vkladanie rúk – ktoré liturgická tradícia praktizovala nepretržite na duchovnú a telesnú úľavu chorých.⁸⁹

„Ordo commendationis animae“

Cirkev sprevádza svoje deti až po hrob. Z toho dôvodu svoje materské poslanie nepovažuje za vyčerpané po vyslúžení sviatostí vážne chorému veriacemu, ale ukladá kňazovi veľmi konkrétnu povinnosť, aby ho duchovne doprevádzal, a osobitne – v tých najposlednejších okamihoch života – aby odporúčal jeho dušu Bohu, podľa príkladu Krista,

---

⁸⁹ RIGHETTI, M. *Manuale di storia liturgica*. Milano : Ancora, 1959, s. 347.

ktorý keď zomieral, volal žalmistovými slovami: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*. Ako on prijal a ponúkol svoju smrť Bohu, tak aj Cirkev – prostredníctvom *Commendatio animae*, ktorú koná jej služobník kňaz – chce Bohu obetovať vo svojom vlastnom mene i v mene chorého, smrť jedného z jej detí. Prvú liturgickú zbierku formul, ktoré sa majú recitovať pri posteli zomierajúcich, nachádzame na konci 7. storočia v *Commendatio animae* starodávneho Gelasiana (regula 316). No tento zvyk existoval zaiste ešte skôr. V životopise svätej Austreberty, opátky z Padilly (+704), napísanej jej anonymným súčasníkom, sa hovorí o istej psalmódii a o litániách k svätým, ktoré sa prednášali pri jej smrti: *Interim, cunctis qui astabant psallentibus et Sanctorum nomina seriatim subnectentibus, illa, virtute qua valuit, roces psallentium interrupit.*⁹⁰

V stredovekých knihách, síce nie vždy, ale veľmi často *Ordo commendationis animae*, zhŕňa nielen modlitby zomierajúcich, ale aj modlitby, ktoré sa majú recitovať *post expirationem*. Náš rímsky rituál, ktorý ide podľa príkladu gelasiánskeho, ich usporadúva do dvoch samostatných kapitol (7-8) piatej hlavy. My sa tu obmedzíme hovoriť len o formulároch 7. kapitoly, ktoré tvoria obrad priamo nazvaný: *Commendatio animae*. Všetky tieto si kladú za svoju ústrednú myšlienku zvolávanie Božej pomoci i pomoci svätých pre zomierajúceho. Ale keď ich analyzujeme zblízka, narážame na ich vzájomnú odlišnosť v dvoch smeroch. Prvý smer alebo zameranie predstavuje klasický formulár odporúčania – *Commendatio* a ten druhý zas jeho doplnok.

1. Časť. - a) Vzývanie svätých (*Litanie*), po ktorom nasleduje formula:

Proficiscere...

b) Exorcizmus proti Satanovi: *Commendo te...* so 14 litániovými výzvami: *Suscipe Domine... Libera Domine... sicut liberasti...*

---

⁹⁰ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 347 - 348.

- c) Formule s charakterom absolúcie: *Deus misericors...*; *Commendamus tibi...*, *Delicta juventutis...*;
- d) Modlitby k Presv. Panne Márii a svätému Jozefovi.

- 2. Časť. – a) Dva perikopy z Evanjelia podľa Jána;
- b) Čítanie žalmov 117 a 118 (dva odseky);
- c) Modlitby (3) k Ježišovi Kristovi s *Kyrie, Pater, Ave*.

1. časť – a) Litánie k svätým sú jedným z najstarších prvkov odporúčania – *Commendatio*, ako sme to už naznačili. Prirodzene, v rámci *Ordines* sa mená svätých – okrem istej spoločnej časti – mohli značne líšiť, pretože každá Cirkev si ich rada spájala s miestnymi svätými, i za cenu, že sa tým daný zoznam mien predĺži.⁹¹ Pridávali sa však *ad libitum*. Mená, ktoré predkladal rituál a ktoré pochádzali z oficiálneho formuláru, pripúšťajú nejakého osobitného svätca, ako napríklad svätého Ábela, ktorého tam vložil Pavol V. i svätého Jozefa, svätého Jána z Boha, svätého Kamila, ktorí boli pridaní len nedávno.

Formulou *Proficiscere, amina cristiana, de hoc mundo...* Cirkev odporúča dušu, ktorá bola doteraz zverená do jej rúk, aby ju tak navrátila späť do rúk Božích a rúk jeho svätých a mohla od tej chvíle pokojne spočinúť s nimi v nebi: *hodie sit in pace locus tuus et habitatio tua in sancta Sion*. Formulka sa nachádzala už v Gelasianskom z 8. storočia (Gellone a Reichenau), bez zmienky o Panne Márii a sv. Jozefovi, ktorých mená boli pridané nedávno.

b) Proti vážnym a rozmanitým pokušeniam, ktorými diabol pôsobí na dušu pri jej prechode k Božiemu súdu sa uplatňujú dve modlitby exorcistickej povahy. Prvá. – *Commendo te omn. Deo, carissime frater... Cedat tibi teterrimus satanas cum satellitibus suis... ministri satanae iter tuum impedire non audeant... Liberet te a cruciatu Christus... ab*

---

⁹¹ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 348.

aeterna morte..., ktorá chýba v starších *Ordines* a bola neskôr odvodená z istého listu Sv. Petra Damianiho (+1072). Do dnešnej formy vstúpila pod vedením Pavla V (1614).

Druhá – pozostáva zo série 14 invokácií zostavených podľa typu: *Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti... Amen*, ktorými sa vyprosuje pre zomierajúceho Božia pomoc proti *pericula inferni, i laqueos poenarum* (satanae), pričom sa Božie oslobodenie vyprosuje na príhovor poniektorých svätých, čoho typológiou sú častokrát prezentované postavy z prvotného kresťanského umenia: Enoch, Eliáš, Noe, Abrahám, Jób, Izák, Lot, Mojžiš, Daniel a troch detí Zuzana, Dávid, Peter a Pavla, Tecla. Táto druhá nám ukladá na pery slová: *Et sicut beatissimam Theclam, virginem et martyrem tuam, de tribus atrocissimis tormentis liberasti, sic liberare digneris...* Táto svätá bola obzvlášť vzývaná ako patrónka zomierajúcich. Jej meno sa v týchto formulároch objavuje už od 4. storočia.

c) Tri formule s charakterom absolúcie sú vyjadrené v želacím spôsobom a sú tými najcharakteristickejšími z celého *Odporúčania – Commendatio*. Prvá: *Deus misericors, Deus clemens...* je obsiahnutá v Gelasiane pod názvom *Reconciliatio poenitentis ad mortem* (N. XXXVIII).⁹² Ona vskutku poukazuje na predchádzajúcu spoveď: *remissionem, omnium peccatorum suorum tota cordis confessione poscentem...* a končí sa typickou modlitbou zmierenia: *unitati corporis Ecclesiae membrum redemptionis annecte... ad tuae sacramentum reconciliationis admitte.* – Druhá: *Commendamus tibi, Domine...*, je zloženou formulou. Začiatok – *Initium* je súčasťou *Commendatio animae* z Gelasiana, no je dosvedčené najmenej už o dve storočia skôr. Frázy, ktoré nasledujú: *Agnosce, Domine, creaturam tuam...; Laetifica animam eius...; Licet enim... adoravit, patria* tiež k modlitbám zo staroveku. Tretia – *Delicta juventutis et ignorantias eius ne memineris...*, poukazuje na žalmové a euchologické reminiscencie a je skomponovaná v neskorom stredoveku. Žiadne zo starodávnych *Ordo* túto tretiu nepoznal a vstúpila do *Commendatio* s rituálom Pavla V (1614).

---

⁹² RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 349.

d) Modlitby k presvätej Panne Márii a svätému Jozefovi sú z nedávneho zaradenia. Prvá bola prijatá do rituálu v edícii z roku 1913; druhá bola predpísaná dekrétom *Additiones* z 9. augusta 1922. Uzatvárajú prvú časť *Commendatio*. 251. – 2. časť. a) Doplňujúca časť *Commendatio* sa začína dvoma čítaniami zo sv. Jána a nastupuje vo chvíli, keď sa agónia predlžuje, no chorý zatiaľ udržuje vedomie. Prvá Jánova perikopa, XVII, 1-26: *Pater, venit hora...* predstavuje Ježišovu vznešenú po poslednej večeri. Druhú predstavuje príbeh jeho umučenia – kap. XVIII-XIX. V ranom stredoveku sa čítavali aj iné evanjeliové pasáže. Írski mnísi s radosťou pridávali aj Pieseň piesní, ktorú uprednostnil a komentoval pri svojej poslednej chorobe aj svätý Tomáš Akvinský. Po Jánových pašiach nasledovala modlitba k Ježišovi Kristovi: *Deus, qui pro redemptione mundi...*, ktorá sumarizuje sériu bolestí, ktoré Pán podstúpil. Táto modlitba sa pripisovala sv. Augustínovi a údajne bola obohatená mnohými odpustkami od Bonifáca VIII.

b) Recitácia žalmov 117 a 118. Ako je známe, používanie žalmov pri každej udalosti života vstupuje do liturgickej tradície už od najstarších čias Cirkvi. V stredovekých *ordines* bol prednes alebo spev žalmov vyhradený pre okamih, kedy chorý stratil užívanie zmyslov. Prirodzene ich výber a počet sa na jednotlivých územiach líšil. *Decreta Lanfranci* (1089) nariad'ovali spev celého žaltára: *Cum intellectu privatus fuerit, quamdiu supervixerit, psalterium ex ordine decantare non cessent.*⁹³

Žalm 117 *Confitemini Domino quoniam bonus...*, ktorý predpisuje náš rituál, aj spolu s prvými štyrmi osemslabičnými veršami 118-teho žalmu *Beati immaculati in via* (v.1-32), nachádzame už v *Consuetudines monasteriorum Germaniae* z 10.-12. storočia, určeným pre obdobia utrpenia. City vyjadrené týmito dvoma žalmami: *Bonum est sperare...confidere in Domino; Non moriam sed vivam...; Aperite mihi portas iustitiae, ingressus in eas confitebor*

---

⁹³ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 350.

Domino...; Retribue servo tuo, vivifica me..., Revela oculos meos..., Adhaesi testimoniis tuis, Domine, noli me confundere..., sú veľmi vhodné na vyvolanie v srdci zomierajúceho dôveryhodnú odovzdanosť do Božích rúk.

c) Tri modlitby k Ježišovi Kristovi, ktoré sa odvolávajú na jeho utrpenia, ako aj prvé tri zvolania, ktoré by sa mali zomierajúcemu predostrieť, sú obsiahnuté už v Rituáli Pavla V., pričom sumarizujú zmysel celého *Commendatio*.

Potvrdenie všetkých posvätných dobrodení, ktoré udeľuje Cirkev pre duchovné dobro umierajúcich, vyplýva z Apoštolského požehnania *in articulo mortis*, ktoré sa spája s privilegiom úplných odpustkov, ktoré môže udeliť farár, alebo iný kňaz na to ustanovený, chorému v bezprostrednom okamihu smrti.

Ako sme už na patričnom mieste vysvetlili, prvé úplné odpustky boli schválené iba pre križiakov vzťahujúcim sa na akt viery a pre pútnikov, ktorí prišli, aby ich získali k vyhlásenému jubileu. Klement IV. (+1269) a Gregor XI. (+1378) ich rozšírili pre zasiahnutých morom. Následne sa takéto privilegia sa stávali čoraz častejšie. Predsa však pápeži ich delegovali na biskupov na isté limitované obdobie, jeden alebo dva roky. Ako poznamenal Benedikt XIV., v praxi z toho mohli čerpať len ľudia *vel genere vel qualitatibus conspicuis*. Len zriedkavo sa udeľovala biskupom fakulta subdelegovať ich na kňazov. S konštitúciou *Pia mater* z 5. apríla 1747, Benedikt XIV zriadil, aby od tej doby mali všetci biskupi po celú dobu svojho pôsobenia právomoc udeľovať zomierajúcim apoštolské požehnanie s plnosťou odpustkov, s ktorými je ono spojené a rovnako aby ho natrvalo prenášali subdelegáciou na tých kňazov, ktorým bola zverená starostlivosť o duše – a to takým spôsobom, aby z nich mohli čerpať všetci, aj *pauperes et humiliores*. Pápež k tomu tiež určil rituál a formulár *quam ab omnibus in posterum usurpare praecipimus*. Táto má zmiešanú formu. V prvej časti má optatívnu formu:

Dominus noster J. C. Filius Dei vivi, qui beato Petro Apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam, et

*restituat tibi stolam primam, quam in baptismate recepisti.*⁹⁴ (Náš pán Ježiš Kristus, Syn Boha živého, ktorý dal svojmu apoštolovi Petrovi moc zväzovať a rozväzovať, nech pre svoje láskavé milosrdenstvo prijme tvoje vyznanie/spoved' a navráti ti tvoj prvotný odev, ktorý si prijal v krste.)

v druhej (ktorá v prípade naliehavosti je jediná podstatná), má indikatívnu formu:

*Et ego, facultate mihi concessa ab apostolica Sede tributa, indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. (A ja, mocou udelenou a danou mi od apoštolského stolca, udeľujem ti plné odpustenie všetkých tvojich hriechov. V mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen.)*⁹⁵

Apoštolské požehnanie má hlboký význam. Je potvrdením spojenia zomierajúcej osoby s Cirkvou v osobe jej pozemskej Hlavy. Je predĺžením prijatej sviatostnej absolúcie, ktorá pôsobí blahodárnymi účinkami na dušu. Je to veľký skutok milosrdenstva zo strany Cirkvi, ktorá využíva všetky svoje zdroje, aby sa kresťan predstavil pred Pána v plnej neporušiteľnosti krstnej milosti – *restituat tibi stolam primam quam in baptismate recepisti* – a mohol bezodkladne vstúpiť do radosti večného života – *paradisi portas aperiat et ad gaudia sempiterna perducatur*. Kvôli tomuto – aby sa dosiahlo vykúpenie z bolestného odčinenia spáchaných hriechov, Cirkev zasahuje do vecí svojím duchovným pokladom a môže Bohu predložiť v osobe daného veriaceho čistú a hodnú obeť.

Právom Rituál vyžaduje, aby kňaz *de huius benedictionis efficacia et virtute, si tempus ferat, breviter admoneat*.

Keď ešte nebolo apoštolské požehnanie zomierajúcim ustanovené, tak sa niekedy obrad *migratio in poenitentia* konal v kláštoroch, čo malo predstavovať poslednú rozlúčku mnícha so svetom. Takto popisujú tento obrad *Consuetudines farfenses* z 11. storočia:

Dum viderint infirmum jam prope exitum esse, levant eum de stratu in quo iacet et habeant coaptatum antea in humo lectum, et positum sagum cilicinum et cinis desuper missa sit. Tunc accipiant aegrum et ibi collocent prout melius potuerint; quia filius

---

⁹⁴ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 351.

⁹⁵ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 352.

*christiani non debet migrari nisi in cinere et cilicio, sicut jam in multis exemplis sanctorum experti sumus.*⁹⁶

2.2.5 Rituály od 13. do 20. storočia

Zatiaľ čo, Cirkev používala dlhé *ordo* pre chorých, ktorú šírilo rímsko-germánske pápežstvo, *Consuetudines cluniacenses* (11-12.storočie) navrhovali oveľa kratší a logickejší rituál. Potom, čo chorý priznal svoju účasť, po pozdrave *Pax huic domui*, nasledovala incenzácia, kropenie a potom sa kňaz modlil modlitbu *Omnipotens sempiterne Deus qui per beatum apostolum...* Neskôr, počas toho, ako spoločenstvo spievalo žalmy, kňaz urobil pomazanie piatich zmyslov chorého. Potom zobral telo Kristovo, aby sa spojilo s chorým. Vplyv Clunyho rituálu, ktorý sa rozšíril vďaka svojmu textu po celej Európe, pričom to pociťovalo Pápežstvo rímskej kúrie, najmä v dlhej revízii z polovice 13. storočia.

V poslednom štádiu františkáni prijímali, prispôbovali a skracovali *ordo* pomazania chorých.

S menšími zámenami tento spôsob odoláva počas viacerých storočí: v 16. storočí bol prijatý v rituáli Alberta Castellani a kardinála G. A. Santori (na konci 16. storočia), vstúpil aj do rituálu Pia V. (1614) a v roku 1925 prechádzal len jednou pozoruhodnou zmenou. Hlavné zmeny sa týkali miesta, kde môžu byť chorí pokropení, spovede a predovšetkým prijímania, ale aj určitých modlitieb. Po pozdrave kňaz prednesie tri modlitby, ktoré pochádzajú z pápežskej kúrie: *Introeat Dominem Oremus et deprecemur, Exaudi nos Domine*. Keď kňaz vykonáva pomazanie, vyzve chorých, aby povedali sedem kajúcich žalmov. Kňaz pomazával chorého na siedmich miestach, z toho prvé pomazanie bolo na bedrách, ktoré zaniklo v roku 1917 (kanón 946,2), ďalšie na chodidlách, ktoré tiež prestalo byť povinné (kanón 947, 3). Pomazania začínali formulkou: „*In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti extingatur in te omnis virtus diaboli...*“ a kňaz rozopäl ruky nad chorým

---

⁹⁶ RIGHETTI, M. Manuale di storia liturgica. Milano : Ancora, 1959, s. 352.

(*per impositionem manuum mearum*), ale stredoveké zbierky toto gesto často vynechávali, po ňom nasledoval rituál z roku 1614, pričom bol obnovený v roku 1925. Po pomazaniach, *Pater a capitella* uvádza verše žalmov, ktoré obsahujú tri modlitby: *Domine Deus qui per apostolum*, ktorá sa používala už pri sviatostiach z 9. storočia, potom modlitba *Respice quaesumus Domine*, ktorá pochádzala z knihy Sacramento d'Adriano a *Dominus sancte Pater... qui benedictionis tuae gratiam* z Gelasiano. Požehnanie *Dominus Iesus Christus apud te sit*, ktoré je vizigotského pôvodu, sa nezachovalo. Františkánsky rituál nechal zmiznúť všetky spomienky na pokánie *ad mortem*. *Ordo ad communicandum infirmum* zostal odlišený na určitý čas od *ordo* pomazania; pričom ho od 14. storočia predstihol v niektorých rukopisoch bez udania dôvodu. Santori si myslel, že na konci 16. storočia bolo zvykom dať najskôr prijímanie a potom posledné pomazanie, aj keď na rozdiel od starodávneho zvyku sa stal v latinskej cirkvi univerzálnym, tento rozdiel bol zrušený až po Druhom vatikánskom koncile.

Rituál z roku 1614 opisuje taktiež *ordo* navštevovania chorých, ktorý sa úplne odlišuje od *ordo* pomazania; podľa A. Chavasse ide o „originálne zoskupenie žalmov, čítaní a modlitieb, ktoré nemajú ekvivalenty v starých liturgických knihách“. V skutočnosti obsahuje štyri série s evanjelickou pasážou, pre každú modlitbu a žalm. *Ordo*, ktoré používalo tradičné žalmy a modlitby sviatostí a rímsko-germánskeho pontifikátu, sa mohlo vytvárať len v Ríme, pretože výber evanjeliových čítaní sa zdal byť inšpirovaný rímskym votívnym úradom *pro infirmis*.⁹⁷

2.2.6 Pomazanie chorých na Tridentском koncile a aplikácia jeho ustanovení

Tridentský koncil (1545-1563) sviatosť pomazania chorých definoval pri svojom XIV. zasadnutí 25. novembra 1551 a nazýval ju posledné pomazanie (*extrema unctio*) alebo tiež pomazanie chorých (*unctio infirmorum*). Pomazaním sa žehnajú oči, uši, ústa, nos, ruky,

---

⁹⁷ MARTIMONT, A. La chiesa in preghiera. BRESCIA : QUERINIANA, 2002, s. 152-154

nohy a bedrá, udeľuje ju kňaz a to v okamihu umierania, je možné ju opakovať, dôraz sa kladie na duchovné účinky sviatosti; rovnako tomu bolo na Florentskom koncile .Oproti tomu Tridentký koncil pripúšťa udelenie sviatosti vážne chorým, hlavne tým, ktorí sa ocitli v ohrození života. Telesného uzdravenia sa dosahuje vtedy, keď to vyžaduje spása duše. Posledným pomazaním je sviatosť nazýva preto, pretože má byť udeľovaná ako posledná sviatosť, ktorými sme pomazaní pri krste, birmovaní či kňazskom alebo ešte i pri biskupskom svätení. Po Tridentskom koncile vydaný Catechismus Romanus (1566) a Rituale Romanum (1614) odrážajú náuku *tridentina*, s tým rozdielom, že príliš nepreferujú opakovanie tejto sviatosti. Po sviatosti zmierenia chorý prijme sväté prijímanie a nakoniec sviatostné pomazanie. Charakter sviatosti sa po storočia nemenil. Výnimku zavádza pápež Benedikt IV. (+ 1758) svojím rozhodnutím udeľovať chorým apoštolské požehnanie spojené s plnomocnými odpustkami v prípade smrti. Až Kódex kanonického práva z roku 1917 odstraňuje pomazanie bedier a nohy sa mažú len vtedy, pokiaľ to okolnosti dovoľujú .Po vydaní rituálu v roku 1925 kňaz vzťahuje nad chorého pravú ruku a prednáša exorcizmus v mene Najsvätejšej Trojice. V 19. a 20. storočí sa teologická diskusia o sviatosti pre chorých uberá dvoma smermi: nemecká škola prepracováva teológiu poznania ako prípravy na smrť a francúzska škola propaguje pred karolínsku perspektivu.⁹⁸

2.3 MODLITBA ZA CHORÝCH A POMAZANIE PO II. VATIKÁNSKOM KONCILE

2.3.1 II. Vatikánsky koncil a rituál Pavla VI.

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) sa v duchu „aggiornamenta“ zaoberal otázkou ľudskej choroby a bolesti. Sviatostné pomazanie nie je rozpracované teologicky, pretože dogmaticky už bola sviatosť pomazania chorých vymedzená na Tridentskom koncile, ale z

---

⁹⁸ Srov. KOHUT, P. V. Svátost uzdravení nebo svátost spásy? Pokoncilní hledání teologické a duchovní identity svátosti pomazání. *Communio*, 2008, roč. XII, č. 1, s. 42.

pastoračného hľadiska. Spôsob prispôsobenia sviatosti pomazania chorých potrebám súčasných ľudí bol naďalej hľadaný po 2. vatikánskom koncile, keď sa začalo pracovať na reforme obradu.⁹⁹

2.3.2 Sviatosť pomazania chorých v *Sacrosanctum consilium*

Konštitúcia o posvätné liturgii bola prvým dokumentom Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý koncil schválil. Tato konštitúcia *Sacrosanctum concilium* potvrdzuje, že udelením sviatosti pomazania chorých, ako je nazývaná oproti tridentskému „poslednému pomazaniu“, sa má také niesť v znamení otvorenosti k Božiemu ľudu a potrebám našej doby, a preto už nie je určená len umierajúcim, ale všetkým, kto sa ocitne v nebezpečí smrti pro chorobu alebo starobu. Konštitúcia odporúča, aby obrad pomazania chorých bol zaradený za sviatosť zmierenia a pred prijatím *viatika*. Súčasne nabáda k úprave obradu pomazania chorých tak, aby odpovedali situáciám chorých, ktorí sviatosť prijímajú, a taktiež počet pomazaných miest má byť prispôbený okolnostiam.¹⁰⁰

2.3.3 Radšej „pomazanie chorých“ ako „posledné pomazanie“

Podľa rozpravy Tridentského koncilu je známe, že učenie o sviatosti posledného pomazania poznačila zo strany duchovných otcov túžba dištancovať sa od stredovekej teológie a odmietnutie vidieť v poslednom pomazaní sviatosť pre tých, ktorí sú na pokraji života. Vďaka lepšiemu využitiu tejto sviatosti zo strany patriotických a liturgických štúdií sa Druhému vatikánskemu koncilu podarilo urobiť krok vpred. Bez toho, aby zavrhol termín „posledné pomazanie“, preferoval skôr „pomazanie chorých“. Dvakrát naznačil, že nejde

---

⁹⁹ MARTIMONT, A. La chiesa in preghiera. BRESCIA : QUERINIANA, 2002, s. 155

¹⁰⁰ *Sacrosanctum concilium*. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Prvé zrevidované vydanie. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2008. s. 73-75.

len o problém slovnej zásoby: „pretože určite je čas na pomazanie chorých, keď je veriaci z dôvodu choroby alebo staroby v nebezpečenstve smrti“. ¹⁰¹

2.3.4 Sviatostné znamenia

Latinský rituál ako celok zostal vo svojej podstate verný doktríne Jakubovho listu, ktorú citoval; ale formulka, ktorá sa používala pri každom pomazaní, vyjadrovala iba jeden z účinkov sviatosti: odpustenie hriechov; a pomazania, ktoré boli aplikované na zmyslové orgány, mali skôr kajúci aspekt: „*quidquid (per visum) deliquisti*“. Prvá a najdôležitejšia reforma pochádza z Ústavy Pavla VI. z 30. novembra 1972 *Sacram unctionem*, ktorá pri uplatňovaní koncilu, spočívala v presnej úprave sviatostnej formácie výrazov, ktoré pripomínali Jakubov alebo Trentov text. „*Per istam sanctam unctionem et suam piissiman misericordiam adiuvet te Dominus gratia Spiritus sancti, ut a peccatis liberatum te salvet atque propitius allevet.*“ Toto pripomína dva pozoruhodné tradičné pohľady: prvý ukazuje, že ide o danú milosť, ktorá je dielom Ducha Svätého, pretože vo formulkách starovekých liturgií bol vždy vzývaný, najmä v rímskej modlitbe za posvätenie oleja; druhý ukazuje, že sviatosť pomazania je liekom pre dušu a telo: aj keď mal kajúci účinok do chvíle, kedy nahradil pokánie, aj keď je to nemožné, sviatosť prináša predovšetkým milosť spásy, útechy, úľavy, niekedy dokonca uzdravenia.

Na druhej strane sa poznamenalo, že text modlitby *Emitte* na požehnanie oleja bol 3. decembra 1970 vylepšený a obohatený v *Ordo* svätých olejov:

Ó Bože, Otec, ku ktorému sa utiekame,
prostredníctvom svojho syna chceš doniesť útechu chorým, trpiacim,
vypočuj modlitbu našej viery:
zošli z nebies Ducha Svätého,
požehnaj svojou svätosťou tento olej, ktorý je plodom olivovníka

---

¹⁰¹ MARTIMONT, A. La chiesa in preghiera. BRESCIA : QUERINIANA, 2002, s. 155

a slúži ako výživa a úľava pre naše telo,
pretože, tí, ktorí dostanú požehnanie týmto olejom,
získajú potešenie tela, duše a ducha
a oslobodia sa od každého utrpenia,
od každej slabosti a utrpenia.
Staň sa svätým olejom, ktorý nás požehná,
v mene nášho Pána Ježiša Krista,
ktorý žije a kraľuje na veky vekov.

Zámena formulky pre pomazanie bola sprevádzaná aj ďalšími dvomi rozhodnutiami, ktoré sa týkali sviatostného znamenia. Jedno sa zameriava na počet pomazaní: Druhý vatikánsky koncil poznamenal, že „množstvo požehnaní bolo upravené tak, aby to bolo vhodné“. Spomedzi množstva pomazaní, ktoré sa udiali v stredoveku a znamenia, ktoré sa v prípade nutnosti zmenilo na iba jedno požehnanie, sa snažili urobiť rovnováhu. Od tohto momentu rituál poznal dve pomazania: na čelo a na ruky, ale iba s jednou formulkou. Na druhej strane môžu jednotlivé rituály zachovávať alebo zavádzať početnejšie pomazania alebo sa môžu uplatňovať rôznymi spôsobmi, v závislosti od vkusu rôznych národov.

Druhé rozhodnutie Pavla VI. vzniklo kvôli znepokojeniu biskupských konferencií krajín tretieho sveta: hoci je olivový olej považovaný za tradičný prostriedok na pomazanie chorých, pretože zodpovedá biblickému použitiu, ktorým nadobúda sviatostnú symboliku, avšak je možné použiť aj iný olej za predpokladu, že je rastlinného pôvodu (*quod tamen a plantis sit expressum*).¹⁰²

---

¹⁰² MARTIMONT, A. La chiesa in preghiera. BRESCIA : QUERINIANA, 2002, 155- 157

2.3.5 Nový rituál

K týmto zmenám, ktoré si vyžadovali pozornosť pápeža, nový *Ordo* vyhlásený 7. decembra 1972 pridáva dôležité liturgické ustanovenia. Mali sme možnosť vidieť, že v minulosti sviatosť pomazania chorých na Východe a Západe vyvolala koncelebráciu. Nový rituál ustanovuje to, že ak je na sviatosti prítomných viacero kňazov, aj keď iba jeden z nich dáva pomazanie, každý z týchto kňazov môže rozopäť ruky a môžu si rozdeliť úvodné a záverečné modlitby.

Keďže požehnať olej pre chorých nemusel len biskup, ako je to napríklad s krizmou, nový rituál uvádzal princíp, že kňaz musí používať olej požehnaný biskupom na vianočnej omši, ktorý predpokladá „prípád skutočnej nevyhnutnosti“, pri ktorom by kňaz mohol olej požehnať počas obradu požehnania. Okrem toho sa pred pomazaním vyslovila d'akovná modlitba za požehnaný olej, čo vyjadrovalo sviatostnú symboliku.

Tradičné gesto rozopätých rúk, ktoré bolo obnovené v roku 1925, nadobúda väčší význam v novom *Ordo*. Bolo to urobené v tichosti; je to neoddeliteľná súčasť obradu, podľa modelu Jakubovho listu.

Ordo z roku 1972 radí, že kedykoľvek je to možné, je potrebné vložiť sviatosť do úplného liturgického slávenia: pozdrav od kňaza, pokropenie svätenou vodou, katechetická monícia – alebo skôr tradičná, ale skrátená modlitba *Domine Deus qui per apostolum*, - kajúci akt (alebo sviatostná spoveď chorých), čítanie Svätého písma, pre ktoré *Ordo* navrhuje veľký výber textov, modlitba litánií; po rozopätí rúk a pomazaní, záverečná modlitba, *Pater* a požehnanie. Taktiež ustanovuje, že celý obrad sa uskutoční počas omše a opisuje a podporuje „slávenie pomazania vo veľkom zhromaždení veriacich“, niečo také, čo sa deje napríklad na pútnických miestach alebo počas dňa, ktorý je venovaný chorým a je to spojené s jasným duchovným prínosom: táto slávnosť poskytuje ťažko chorým alebo straším ľuďom prostriedky na zasvätenie ich stavu, na to, aby sa spojili s Kristovým utrpením a na získanie milostí, ktoré potrebujú pri tejto skúške; všetkým, ktorí sa zúčastnia tejto sviatosti, sa objaví jej skutočná podstata.

Nakoniec, sa stalo to, po čom túžil vatikánsky koncil, *ordo* z roku 1972 v nevyhnutných prípadoch navrhuje „nepretržitý obrad pokánia, pomazania a viaticum“, ktorý ich obnoví v ich logickom poradí a zabráni duplicitě.

Často sa čítajú *Praenotanda*, pretože začínajú doktrínalnym zhrnutím významu choroby, na to aby sme boli spasení, obsahujú krátku katechézu sviatosti a začleňujú jej slávenie do širšej perspektívy pastorácie chorých, za ktorú je zodpovedný kňaz spolu s celým kresťanským spoločenstvom.¹⁰³

2.3.6 Staršia forma v dnešných časoch

V roku 2007 pápež Benedikt XVI. nariadil, aby kňaz mohol po náležitom vyšetrení pre blaho duší dať povolenie na staršiu formu pomazania chorých, ako aj za sviatosť pokánia. (*Summorum Pontificum*). Určite to stojí za zmienku, pretože staršia forma obradu pomazania nám umožňuje vidieť viac hlboko teológiu sviatosti. Táto sviatosť, ktorá sa potom označovala ako posledné pomazanie, bola udeľovaná kňazom v čase nebezpečenstva smrti pre chorobu alebo starobu. Po úvodnom pozdravení a modlitbách kňaz pomaže päť častí tela, ktoré zodpovedajú piatim zmyslom: oči, uši, nos, ústa a ruky a nohy a modlí sa k Pánovi, ktorý môže odpustiť hriechy, ktorých sa každý z umierajúcich dopustil zmyslami a chôdzou. Záverečné modlitby prosia Boha, aby uzdravil postihnutú osobu a prinavrátil jej „dokonalé zdravie dovnútra a navonok.“ Teologické zameranie je zjavne zamerané na úplné vyliečenie tela i duše. Sprievodný pokyn učí, že sviatosť ustanovil Kristus ako duchovný liek pre zdravie tela. Starostlivosť Cirkvi o duchovné pohodlie chorého sa preukazuje obklopením chorého a starostlivosťou, ktoré vykonáva sviatosť a naliehaním na kňazov, aby boli blízky, ktorí sú prítomní na lôžku. Úloha kňaza ako lekára duší je zdôraznené pri akte pomazania rôznych častí tela pomocou posvätného oleja a modlitby. Prakticky celé telo je pomazané. Kňaz maže a modlí sa za odpustenie spáchaných hriechov a žiada o to Boha. Navyše, rovnako ako Kristovo telo bolo pomazané pri príprave na jeho smrť sestry Márie

---

¹⁰³ MARTIMONT, A. *La chiesa in preghiera*. BRESCIA : QUERINIANA, 2002, s.158.

Marty a Lazara¹⁰⁴, takže táto sviatosť zasväcuje a posväcuje telo a dušu a všetky jej utrpenia, najmä v prípade hroziacej smrti. Požadajúc Boha o uzdravenie duše obrad končí modlitbou za obnovenie zdravia a k ochrane Boha pred mocou diabla. Rovnako ako nová forma obradu, aj staršia forma vyžaduje sviatosti pokánia a svätého prijímania, ktoré sa majú udeľovať v spojení s pomazaním. Cirkev v každej dobe chce aby bolo možné uzdraviť, posilniť a zdokonaliť všetky možné milosti jej členov, najmä v ich najslabších chvíľach.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ Jn 12, 1-8

¹⁰⁵ KELLER, P.: *The sacraments of healing*. Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010, s. 132-133.

3 STAROSTLIVOSŤ CIRKVI O CHORÝCH V OSTATNÝCH LITURGICKÝCH SLÁVANIACH

3.1 VIATIKUM

Tým, čo opúšťajú tento život, Cirkev poskytuje okrem pomazania chorých aj Eucharistiu ako viatikum („pokrm na cestu“). Prijatie Kristovho tela a krvi v tejto chvíli prechodu k Otcovi má osobitný význam a dôležitosť. Je semenom večného života a silou vzkriesenia podľa Pánových slov: „Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň“¹⁰⁶. Eucharistia, sviatosť zosnulého a vzkrieseného Krista, je v tomto prípade sviatosťou prechodu zo smrti do života, z tohto sveta k Otcovi.¹⁰⁷ Viatikum je názov pre sväté prijímanie, ktoré zomierajúci prijíma posledný krát. Názov je odvodený od troch Latinských slov: via (“way”), te (“you”) a cum (“with”). Viatikum je teda Eucharistia „na cestu“ a je dané zomierajúcemu, ako pomoc a sprievodca na ceste z tohto sveta na ďalší. Dávanie viatika umierajúcemu je praxou už od ranej cirkvi. V skutočnosti je hlavný dôvod, že Eucharistia bola prvá (a stále je), takže bude vždy k dispozícii, najmä v núdzových prípadoch, pre tých v okamihu smrti a pre všetkých chorých. Ideálne a pokiaľ je to možné, viatikum by sa malo dávať v rámci omše a pod oboma spôsobmi (Kristovo telo a krv). Krv sa môže priviesť ako viaticum k smrteľnej posteli, kde je podávané z kalicha. Spravidla má viatikum udeliť kňaz, kaplán, rehoľník, predstavení duchovných domov alebo akolyta. Ak žiaden kňaz nie je k dispozícii, diakon alebo iný príslušní veriaci, muž resp. žena poverená mimoriadnym dišpenzom, môže brať viatikum k chorým. Je potrebné vykonať osobitnú modlitbu, ktorá sa používa, keď sa Eucharistia podáva ako viatikum. Kňaz ukazuje Eucharistiu prítomným a hovorí buď: „Ježišu Kriste ty si pokrmom na našej ceste, voláš nás k nebeskému stolu,“ alebo: „Toto je chlieb života. Jedzte a uvidíte, že Pán je dobrý“. Potom obvykle nasleduje modlitba („Pane, nie som hoden...“) a prijatie viatika. Ihneď po podaní

---

¹⁰⁶ Jn 6,54

¹⁰⁷ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava: SSV, 2017, s. 386-387

viatica kňaz hovorí: „Nech ťa Pán Ježiš Kristus chráni a vedie k večnému životu chorý odpovedá, „Amen.“

Kto mohol chcieť lepší spôsob prechodu medzi týmto životom a nasledujúcim než urobil sám Pán. Všetci pokrstení kresťania, ktorí sú schopní, sú povinní prijímať viatikum, keď hrozí smrť, kňaz by mal pomazať jednostranne s jedným pomazaním a potom podá viaticum, hoci za extrémnych okolností by mal okamžite podať viatikum bez pomazania potom, čo chorý prijal sviatosť zmierenia. Ak už prijal sväté prijímanie a v ten istý deň je v ohrození, tak v ten deň môže prijať sväté prijímanie ako viatikum. Ak nebezpečenstvo smrti pretrváva aj po tomto dni do ďalších dní, prijímanie sa má konať raz za deň. Vzhľadom na to, že všetci pokrstení kresťania sú povinní prijímať viatikum, je logické, že pokrstený nepraktizujúci katolík, ktorý verí všetkému, o čom Cirkev učí - záležitosti viery a morálky, taktiež môže prijímať túto sviatosť. Deti v nebezpečenstve smrti, ktoré sú schopné rozlíšiť telo Kristovo od obyčajného chleba a prijímať sväté prijímanie môžu tiež prijať viatikum. Konštitúcia odporúča, aby obrad pomazania chorých bol zaradený za sviatosť zmierenia a pred prijatím viatika.¹⁰⁸

3.2 ODPUSTKY

Apoštolská milosť je najdôležitejším požehnaním poskytujúcim úplné odpustky poskytované kňazom v bezprostrednom nebezpečenstve smrti. Názov vyplýva z apoštolského požehnanie, ktoré udelil pápež v jeho úlohe a nástupcu apoštolov. K tomu sú však delegovaní kňazi, keď je niekto v posledných chvíľach pozemského života. Obrad vyzýva kňaza, aby si vypočul spoveď zomierajúceho a dal sviatostné rozhrešenie, potom sa pomodlí jeden z formy požehnanie uvedené v Pastoračii chorých. Udelenie alebo úplná zhovievavosť je úplné odpustenie dočasných trestov za akékoľvek spáchané hriechy. Plné odpustenie dočasného trestu znamená, že príjemca tejto milosti, ak je správne disponovaný, nebude trpieť tým, že nemusí napraviť v očistci spáchané hriechy, môže vstúpiť ihneď po

---

¹⁰⁸ KELLER, P.: *The sacraments of healing*. Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010, s. 127-128.

smrti do Božej prítomnosti. Ľahko preto vidíme dôležitosť tohto slávenia pre jednotlivca, ktorý je tajomne pripravený prejsť z tohto života do večnosti. Kňaz by sa nikdy nemal zdržať dávania tohto požehnanie pre kresťanov, ktorí sú medzi životom a smrťou. Ak kňaz nemôže byť v okamihu smrti prítomný, osoba ktorá je riadne disponovaná, môže stále dostávať odpustky za to, že sa táto osoba pravidelne modlila počas svojho života. Pri modlitbe sa odporúča použiť kríž, umierajúci ho môže držať, ak má silu. Môžu byť sprístupnené ďalšie devocionálne a požehnané predmety. Ak je to možné, dá sa zapáliť požehnaná sviečka.¹⁰⁹

3.3 MIMORIADNE OKOLNOSTI

Aj pri sofistikovaných lekárskech prístrojoch môže byť stále ťažšie určiť, či je pacient nažive alebo mŕtvy. Navyše, mnohokrát je kňaz povolaný vysluhovať sviatosť na miesta bez lekárskeho vybavenia na udržanie života. Pravdepodobne je nevyhnutné, aby sa kňaz ocitol v rozpore s tým či je povolaný vysluhovať sviatosť chorých, keď nie je zrejmé, či človek zomrel a duša opustila telo. Jedným z cieľov sviatosti pomazania je pomôcť umierajúcemu človeku špeciálnymi milosťami prežiť boj smrti. Kňaz teda chce prijať všetky preventívne opatrenia sviatosťou pomazania. Normy pre prijímanie sviatosti ráta s možnosťou, že kňaz môže mať pochybnosti o tom, či došlo k smrti. Ak má dôvod myslieť si, že ten človek žije, je poučený, aby osobu pomazal podmienenčne. V tejto situácii modlitba pomazania sa začína slovami: „Ak je v tebe život ...“. Ak máte pochybnosti o tom, či je osoba mŕtva, kňaz má vysluhovať sviatosť. Stojí za zmienku, že v prípade pochybností o smrti tradičná múdrosť naznačuje, že sviatosť sa má udeľovať na pomoc umierajúcemu a dokonca aj nedávno mŕtvemu človeku. Morálni teológovia - odporúčajú, že pokiaľ ešte nebola podaná sviatosť, tak sa má udeliť do pol hodiny po smrti. Keď sa jednalo o zdĺhavú chorobu, tak do niekoľkých hodín po náhlej smrti. Nakoniec je vhodné, aby sa kňaz modlil

---

¹⁰⁹ KELLER, P.: *The sacraments of healing*. Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010, s. 129.

so zomierajúcimi spolu s rodinou a priateľmi, pokiaľ je to možné. Keď to je isté, že človek zomrel, sviatosti nemajú byť podané. Namiesto toho sú ponúkané modlitby za mŕtvych, opäť s rodinou a priateľmi.

Každá mimoriadna situácia má svoje jedinečné okolnosti. Pohotovostný a zdravotnícky personál často umožňujú kňazovi vysluhovať sviatosti, ak je to možné. Pri iných príležitostiach môže byť obtiažne, aby sa kňaz priblížil k chorému. Kňaz sa bude modliť za pacienta. Môže rozdávať sviatostné rozhrešenie, ktorého účinnosť prirodzene závisí od otvorenosti jednotlivca voči milosti a sviatosti. V prípade blížiacej sa smrti môže kňaz udeliť aj apoštolskú milosť. Kňaz sa niekedy volá tiež poskytnúť útechu pracovníkom záchranej služby, ako sa to stáva hlavne pri katastrofických udalostiach.¹¹⁰

---

¹¹⁰ KELLER, P.: *The sacraments of healing*. Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010, s. 125-127.

ZÁVER

Kresťan, človek kráčajúci za Kristom, podľa Ježiša, ako svojho vzoru prehodnocuje aj svoj postoj ku smrti. V živote i vo smrti sa pozerá na Krista, ktorý zvíťazil nad smrťou a urobil z nej najvyšší úkon lásky. Kresťan sa preto nebojí zomrieť z lásky k Bohu, ale ju dobrovoľne a z lásky prijíma ako zavŕšenie života. Zdravie je hodnota, ktorú si uvedomujeme až vtedy, keď ju strácame. Postoj ku smrti a jej slobodné prijatie z lásky, nijako neznižuje kresťanskú úctu k životu, lebo život chápe ako veľký Boží dar, ktorý má v slobode a láske premeniť na veľkorysý dar Bohu.

Je potrebné, aby chorí a trpiaci, ale taktiež ich blízki a tí, ktorí sa o nich starajú, boli správne poučení o pomazaní chorých. Neexistuje veľa iných duchovných prostriedkov, ktoré by nám lepšie ako sviatosť pomazania chorých mohli pomôcť prekonať najťažšie a hraničné situácie nášho života, alebo prechodu do domu otca. Sviatosť pomazania chorých je prostriedkom skrze ktorý do života, do ochorenia a bolesti vstupuje Boh, aby ju pomohol chorému pomôcť niest' a posilňovať ho.

Chorí majú mimoriadny zmysel pre to, čo je v živote podstatné. Niekedy až choroba a utrpenie ukáže človeku, čo potrebuje zo všetkého najviac a to Boha. Ježiš prišiel zjaviť Božiu lásku predovšetkým tam, kde sa ľudia cítia mimoriadne ohrození, a preto venuje toľko pozornosti chorým a trpiacim. Trpíme my, trpí on s nami. Úlohu starostlivosti o chorých a trpiacich sa snaží cirkev uskutočniť starostlivosť, ktorú im poskytuje, modlitbou ako i svätou omšou. Predovšetkým sviatosťou v prospech chorých, ustanovenou samotným Kristom a dosvedčenou svätým Jakubom.

Sviatosť pomazania chorých udeľuje zvláštnu milosť, ktorá chorého oveľa dôvernejšie spája s Kristovým utrpením, k jeho vlastnému prospechu a k prospechu celej Cirkvi, dáva mu silu, pokoj a odvahu a ak sa chorý nemohol vyspovedať, prispieva tiež k odpustenie

hriechov. Ak je to Božia vôľa, neraz vedie aj k telesnému uzdraveniu. V každom prípade pripravuje chorého na prechod do Otcovho domu. Pre umierajúcich má cirkev ďalšiu posilu: viatikum. Je to Eucharistia ako „pokrm na cestu“. Vo chvíli prechodu z tohto sveta k Otcovi je prijatie tela a krvi Krista, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych, semenom večného života a silou vzkriesenia. Možno povedať, že podobne ako sviatosti krstu, birmovania a Eucharistie tvoria jeden celok, ktorý sa volá „sviatosti uvádzania do kresťanského života“, tak sviatosti pokánia, pomazania chorých a Eucharistia ako viatikum sú na konci kresťanského života „sviatosťami, ktoré pripravujú na nebeskú vlasť“ alebo sviatosťami, ktorými sa končí pozemské putovanie.¹¹¹

Diplomová práca ukázala nezastupiteľnosť tejto sviatosti v živote kresťana a veľkú zodpovednosť duchovných pri výchove ku správne pochopeniu a prijatiu tejto sviatosti. Pri písaní tejto práce sme si uvedomili, že táto téma je veľmi obsiahla a zasluhovala by si väčší rozsah, ktorý by bol vhodný pre rigoróznou prácu žiaľ možnosti diplomovej práce nám to nedovoľovali.

---

¹¹¹ *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava: SSV, 2017, s. 387

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Biblia. Sväté Písmo Starého a Nového zákona. Druhé vydanie. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2012. ISBN 978-80-7162-907-8.

CABAN, P. *Sviatosť pomazania chorých* [online]. [cit. 25. 01. 2021] dostupné na internete: <https://www.teologickertexty.cz/casopis/2002-2/Sviatosť-pomazania-chorych.html>

Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2008, 845 s. ISBN 978-80-7162-738-8.

EIZENHÖFER, Leo, SIFFRIN, Petrus. *Sacramentarium Veronense: Series Maior Fontes I.* 3. Roma: Herder Editrice E Libreria, 1994. 449 s. [sine ISBN].

EIZENHÖFER, Leo, SIFFRIN, Petrus. *Gelasianum Vetus: Series Maior Fontes I.* 3. Roma: Herder Editrice E Libreria, 1994. 449 s. [sine ISBN].

EIZENHÖFER, Leo, SIFFRIN, Petrus, MOHLBERG, Leo, Cunibert. *Liber Sacramentorum Romanae Aeclesiae Ordinis Anni Circuli: Series Maior Fontes IV.* 3. Roma: Casa Editrice Herder, 1981. 330 s. [sine ISBN].

GNILKA, J. *Ježíš Nazaretský – poselství a historie.* Praha: Vyšehrad, 2001. 293 s. ISBN 80-702-534-8

KACZYNSKI, R.: *Feier der Krankensalbung, in Gottesdienst der Kirche, Teil 7,2 Sakramentliche Feiern I/2,* Regensburg 1992. 376 s. ISBN 987-3791713342

Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava: SSV, 2017, s. 125-360. ISBN 978-80-8161-258-9.

KOHUT, P. V. *Svätost uzdravení nebo svátost spásy? Pokoncilní hledání teologické a duchovní identity svátosti pomazání.* Communio, 2008, roč. XII, č. 1, s. 42. [sine ISSN].

Kódex kánonického práva. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001. 894 s. ISBN 8071622273

KRUPA, J.: *Sviatosti uzdravenia a služby spoločstvu*, vyd. Oto Németh, Bratislava 2001, s. 86. [sine ISBN].

KELLER, P.: *The sacraments of healing.* Paulist Press – New York/Mahwah NJ, 2010. 149 s. ISBN 978-0-8091-4660-4

LAWRENCE, E. : *Understanding sacraments today.* Liturgical press : MINESOTA, 2006. 144 s. ISBN 978-081-462-925-3

MAGISTRETTI, M.: *Pontificale in usum Ecclesiae Mediolanensis necnon ordines Ambrosiani ex codicibus saec. XI olim in usum canonicae Vallis Travaliae.* 2011. 194 s. ISBN 978-1246857184.

MARTIMONT, A. *La chiesa in preghiera.* BRESCIA : QUERINIANA, 2002. 368 s. ISBN 88-399-0026-8

PAVOL VI. *Apoštolská konštitúcia o sviatosti pomazania chorých.* In: *Pomazanie chorých a pastoračná starostlivosť o nich.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2010. 256 s. ISBN 9788071628583.

Pontificale Romano-Germanicum. In: *Sviatosť pomazania chorých* [online]. [cit. 15.02. 2021] dostupné na internete: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2002-2/Sviatosť-pomazania-chorych.html>

POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Praha: Krystal of Karmalitanské nakladatelství, 2006. 416 s. ISBN 9878071950004

RAHMANI, *Liturgies* = I. E. RAHMANI, *Les Liturgies orientales et occidentales*, Beyrouth, 1929. [sine ISBN].

RIGHETTI, M. *Manuale di storia liturgica*. Milano : Ancora, 1959. 688 s. ISBN 978-88-514-1324-8

Rímsky misál obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu. Uvedený do platnosti pápežom Pavlom VI. Citta del Vaticano: Typis Vaticanis, 1980.

RITUALE SLOVACCHIAE, *ORDO MINISTRANDI SACRAMENTUM UNCTIONIS INFIRMORUM*, 1937

Sacramentarium Gelasianum vetus (Vaticanum), Bibl. apostolica Vaticana, Vat. reg. lat. 316, 382. In: Biblioteca Apostolica Vaticana [online]. [cit. 15.02. 2021] dostupné na internete: <https://opac.vatlib.it/all/?ling=it>

Sacrosanctum concilium. In: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Prvé zrevidované vydanie. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2008. s. 73-75. ISBN 978-80-7162-738-8.

SCARANO, A. Ježíšův vztah k nemocným. *Communio*, 2008. roč. XII, č. 1, s. 16-19. [sine ISSN].

SKUPNÍK, R. Obřad pomazání nemocných. Srovnání Rituale Romanum 1957 s Ordo Unctionis infirmorum 1972, s. 8-76. [sine ISBN].